Nortura SA

Årsmelding 2018

Nortura
bondens selskap

Nøkkeltall

Omsetning per årsverk

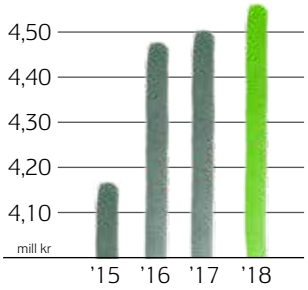

Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)

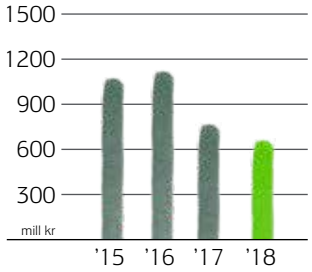

Resultat før etterbetaling / skatt

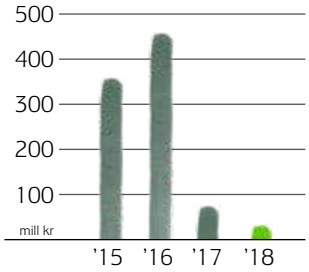

Egenkapitalandel %

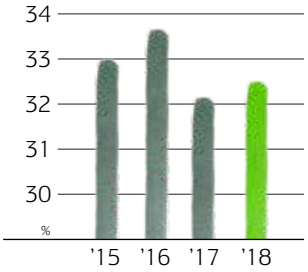

Netto rentebærende gjeld / EBITDA

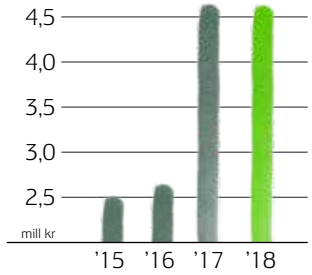

Ytelser utover nettonotering

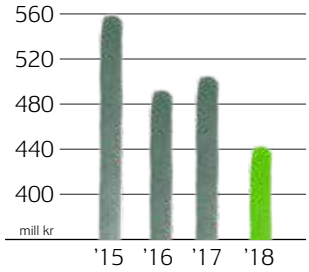

Tall i millioner kr	2015	2016	2017	2018
Omsetning	22 218	23 153	23 545	23 449
Omsetning per årsverk	4,15	4,47	4,50	4,55
Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)	1 044	1 121	725	629
Driftsresultat (EBIT)	437	546	153	88
Resultat før etterbetaling / skatt	359	461	70	26
Totalkapital	9 051	9 205	9 569	9 476
Egenkapital	2 985	3 081	3 122	3 068
Netto rentebærende gjeld	2 658	2 961	3 356	2 897
Egenkapitalandel %	33,0	33,5	32,1	32,4
Totalkapital rentabilitet %	5,5	6,5	2,3	1,8
Egenkapital rentabilitet %	12,5	15,2	2,3	0,8
Netto rentebærende gjeld / EBITDA	2,5	2,6	4,6	4,6
Gjeldsgrad	2,0	2,0	2,1	2,0
Ytelser utover nettonotering uten innfrakt og nødslakt, inkl. etterbetaling	557	488	508	441
Tilført kvantum tonn	271 805	267 619	268 780	264 170
Antall aktive eiere med rettigheter	19 000	18 800	18 900	18 300
Antall utførte årsverk (uten innleide)	5 353	5 179	5 231	5 151
Tilstedeværelse %	92,6	92,6	93,4	94,6
H-verdi	26	25	21	21
Antall skader med fravær	219	208	194	214

Nøkkeltall	2
Om Nortura	4
Våre merkevarer	5
Konsernledelsen	6
Fabrikker	7
Miljø	8
Datterselskaper	10
Tillitsvalgte	11
Konsernstyret	12
Konsernstyrets beretning	13
Resultatregnskapet	26
Balanse	27
Kontantstrøm	29
Noter	30
Revisjonsberetning	50

Nortura SA
Postboks 360 Økern
0513 Oslo

Telefon: 03070
Fax: 73 56 48 00
E-post: firmapost@nortura.no
Web: www.nortura.no

Utgiver: Nortura SA
Redaktør: Eskil Pedersen
Grafisk design: Even Hovensjø Olsen
Foto: Studio B13 og Øivind Haug

Nortura
bondens selskap

Om Nortura

Nortura er en av Norges største matprodusenter, og Gilde og Prior våre største og mest kjente merkevarer. Vi er bondens selskap; et samvirke eid av over 18 300 norske bønder. I Nortura jobber vi hver dag for matglede, helse, bærekraft og verdiskaping over hele landet. I tillegg har vi flere hel- og deleide datterselskaper innen beslektet næringsvirksomhet i Norge, Sverige, Danmark og England.

Vi tilbyr et mangfold av råvarer og ferdige produkter av kjøtt og egg både til dagligvare-, industri- og storkjøkkenmarkedet. God dyrevelferd, dyrehelse og trygg mat er grunnforutsetninger for vår drift. Vi støtter myndighetenes kostholdsråd og vi har et program for det grønne skiftet, der vi blant annet utnytter alle råvarene optimalt og samtidig reduserer matsvinn til et absolutt minimum.

I tillegg til nærmere 18 300 aktive eiere, har Nortura over 30 produksjonssteder og mer enn 5 000 ansatte. Vi skaper store verdier for Norge, omsetter for 23 milliarder kroner og legger igjen 4,8 milliarder kroner til fellesskapet gjennom skatter og avgifter fra våre ansatte, eiere og underleverandører (samfunnsregnskap 2017).

Nortura er kåret til landets 13. mest innovative virksomhet. Vi satser på innovasjon for å utvikle oss i en helsevennlig og bærekraftig retning, og fortsatt skape matglede og store verdier som forblir i Norge.

Nortura SA leverer noen av landets fremste merkevarer innen kjøtt og egg

Gilde-merket har eksistert siden 1964, og er landets ledende merkevare for rødt kjøtt. Gilde-produkter lages av svin, storfe, lam/sau og reinsdyr og dekker alle dagens måltider. Med misjonen om å utvikle kjøttvarer av ypperste kvalitet basert på norsk kjøtt som en unik og trygg råvare fra den norske bonden, ønsker vi å friste, begeistre og skape matglede. Alle Gilde-produkter produseres utelukkende av norsk kjøtt – fra den norske bonden.

Prior-merket er landets ledende merkevare for kylling, kalkun og egg. Merkevaren ble etablert i 1977. Prior leverer sunne og trygge produkter som gir forbrukerne gode matopplevelser, og har som ambisjon å bli Norges tydeligste merkevare på sunn hverdagsmat. Prior skal inspirere og friste med sunne, lette og velsmakende råvarer som produseres utelukkende av norsk egg og fjørfekjøtt. Prior-produkter selges både til dagligvare og storkjøkken. Alle Priorprodukter produseres utelukkende av norsk egg og fjørfekjøtt.

Thulefjord representerer det aller beste fra den levende og mangfoldige nordnorske matkulturen gjennom bruk av nordnorske råvarer og tradisjonsrike nordnorske oppskrifter.

Eldhus er eldhusrøykt spekemat og pinnekjøtt. Eldhus blir produsert i Evanger. Her holder vi de gamle tradisjonene i hevd og fører videre en av de eldste og fineste mattradisjonene på Vestlandet. Metoden gir perfekt modning og den helt spesielle smaken.

Terina er Nortura sin merkevare for hermetikk. Terina-produkter lages av svin, storfe, lam/sau og kylling. Med mottoet "Gjør god mat enkel å lage" ønsker vi å gi deg god mat på kort tid.

Joika - Norges mest solgte hermetikk siden 1960. Joika oppstod som en idé i etterkrigs-Norge, da langtidsholdbar mat var en viktig premiss i husholdningen. Suksessen til produktet var og er gode kjøttkaker laget av reinsdyrkjøtt i rikelig og god saus. Med reinsdyr som basis var det naturlig at navnet på produktet og designet ble oppfattet som samisk, derav navnet Joika.

Konsernledelsen

Hans Thorn Wittussen (54)

Konstituert konsernsjef

Lisbeth Svendsen (54)

Konstituert visekonsernsjef og konserndirektør
Nortura Produksjon

Mads Bendixby (46)

Konserndirektør
Nortura HR

Harald Ullevoldsæter (55)

Konserndirektør
Nortura Økonomi, Finans og IKT

Ellen Flø Skagen (52)

Konserndirektør
Nortura Kommunikasjon, samfunnsansvar og trygg mat

Karin Marie Røhne (48)

Konstituert konserndirektør
Nortura Medlem, egg og ruging

Harald Bjerknes (48)

Konserndirektør
Nortura Salg, kategori og marked

Robert Bekkhus (40)

Konserndirektør
Nortura S&OP, salgsstyring og industrisalg

Torleif Bjella (62)

Konserndirektør
Nortura Vekst og Innovasjon

Konsernsjef

HR

Personaladministrasjon, kompetanseutvikling, organisasjonsutvikling, konsernutvikling.

Økonomi, Finans og IKT

Regnskap, finans, innkjøp, IKT, forretningsutvikling, controller, selskaps- og avtalerett.

Kommunikasjon, samfunnsansvar og trygg mat

Sentral beredskapsgruppe, dyrevelferd, helse, bærekraft, forbrukersenter, mediehåndtering.

Medlem, Egg og Ruging

Råvareinnkjøp, inntransport, ruging og klekking, produksjon egg og eggprodukter, eierorganisasjon, næringspolitikk og rammevilkår, totalmarked.

Produksjon

Slakting, skjæring og foredling alle dyreslag, leieproduksjon, produktutvikling og kvalitet, driftsplanlegging.

S&OP, Salgsstyring og industrisalg

Industrisalg, salgsstyring, lager og logistikk.

Salg, kategori og marked

Vekst og Innovasjon

Proffsalg, innovasjon, FoU, Kjøttcompagniet, nye salgskanaler.

Nortura sine fabrikker

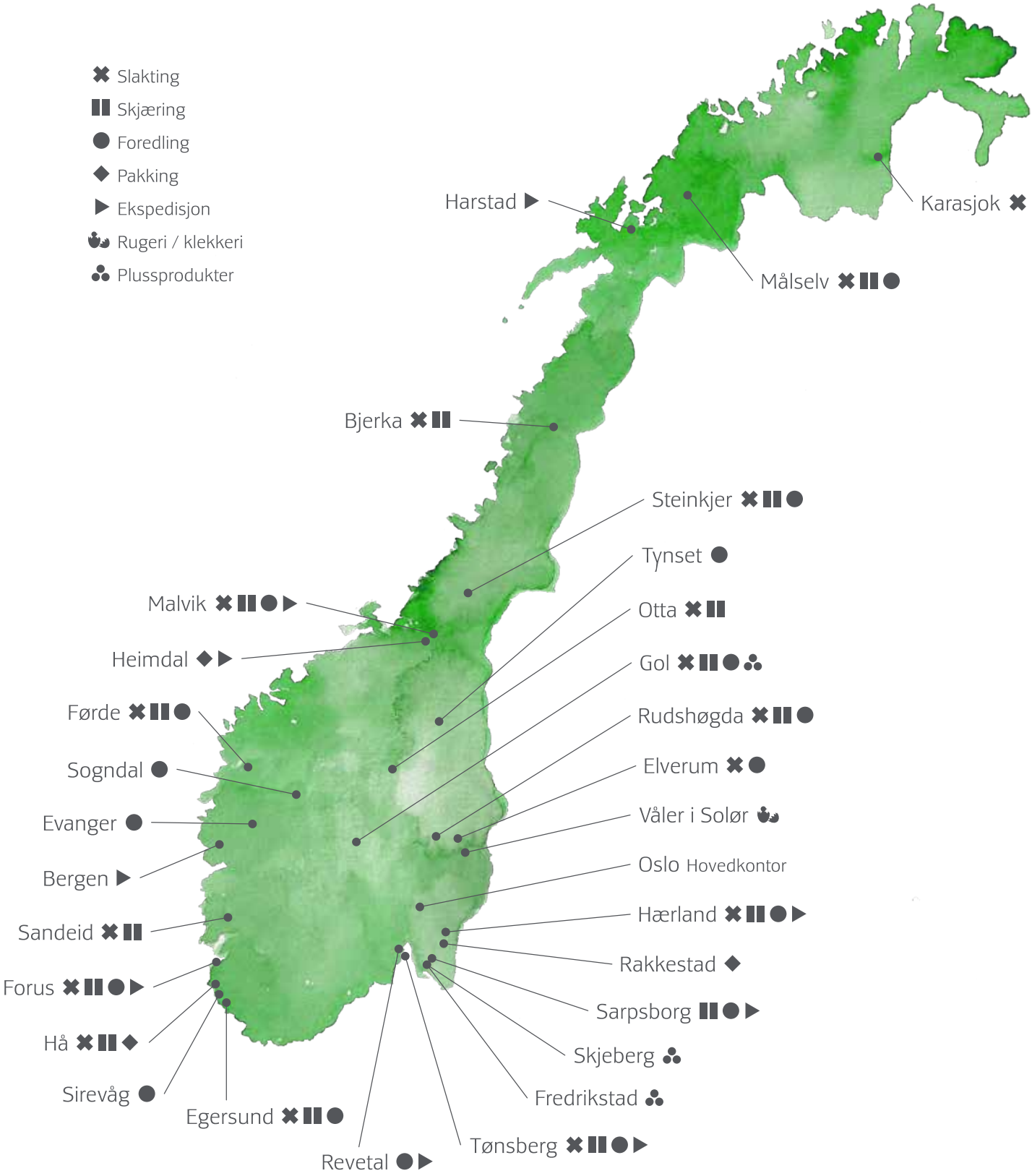

Redusert klima-avtrykk i 2018

Nortura fortsatte i 2018 sitt arbeid med fokus på bærekraft og bioøkonomi. Målet er å redusere klimabelastningen fra vår matproduksjon mest mulig gjennom hele verdikjeden. I arbeidet med det grønne skiftet er vår ambisjon å styrke vår bærekraft, vår konkurransekraft og vår norske klimasmarte identitet på kort og lang sikt. Arbeidet gjennomføres på alle nivåer i organisasjonen.

Nortura har som mål at produksjonen i primærleddet og i fabrikkene skal foregå med minst mulig bruk av ressurser og med minst mulig negativ påvirkning på det ytre miljø. For våre virksomheter innebærer dette at vi skal etterstrebe å utnytte alle råvarer og andre innsatsfaktorer på best mulig måte, samt minimere svinn i alle ledd. Vi må unngå å produsere mer enn både kroppen og kloden har godt av, samtidig som vi har fokus på en mer miljøvennlig emballasje, vårt energi- og vannforbruk og en mer klimanøytral transport. Vår ambisjon er at alle ressurser blir brukt optimalt og ingenting går til spille. Det vil si at det som ikke blir mat, ønsker vi å gjenbruke og skape verdier av i andre verdi-kjeder.

Klimaregnskap

I 2017 etablerte vi et klimaregnskap i samarbeid med NHH og universitetsmiljøer for energi og bærekraft. Dette har vi videreført i 2018. Vi har valgt å utarbeide vårt klimaregnskap etter rammene i GHG (Greenhouse Gas) protokollen. Klimaregnskapet er et viktig verktøy i arbeidet med å identifisere konkrete tiltak for å redusere vårt eget energiforbruk og for å evaluere oss selv over tid. GHG-proto-kollen er den mest anvendte metoden verden over for å måle sine utslipp av klimagasser. ISO-standard 14064-I er basert på denne. Informasjonen som benyttes i et klimaregnskap blir omregnet til tonn CO_2-ekvivalenter. Oversikten viser at vi har klart å redusere våre klimagassutslipp siden i fjor.

Klimaregnskap nortura (tonn CO_2-e.)

Scope 1	**2017**	**2018**
SUM DIREKTE UTSLIPP (Scope 1)	48 626,6	46 901,6
Egeneide kjøretøy	3 862,9	3 255,1
Innkjøpt transport	24 222,8	21 975,5
Firmabiler/Tjenestebiler	590,8	848,5
Kjøregodtgjørelse - kg. CO_2	891,0	704,9
Sum Transport	**29 567,5**	**26 784,0**
Fyringsolje/Lettolje	4 893,7	5 039,2
Naturgass	10 942,6	12 368,5
Propan	3 064,3	2 547,2
Bioolje	158,5	162,7
Sum Produksjon	**19 059,1**	**20 117,6**

Scope 2		
SUM INDIREKTE UTSLIPP FRA INNKJØPT ENERGI (Scope 2)	4 955,4	4 868,5
Innkjøpt elektrisitet	4 159,8	4 062,8
Fjernvarme avfall	743,3	753,5
Fjernvarme treflis	52,3	52,3
SUM UTSLIPP I TONN CO_2-e	**53 581,9**	**51 770,2**

I 2018 ble klimabelastningen fra Nortura sin transport redusert. Effektivisering er vårt viktigste verktøy; høyt fokus på effektivisering av Nortura sin dyretransport. Smart planlegging reduserer kjørte kilometer, 1 km = 1 kg CO_2. Vi jobber med fokus på effektivisering, utvikling av transportmateriell, samarbeidspartnere, flåtestyring og profesjonalisering av planleggingen. Strukturert og systematisk arbeid har gitt en reduksjon på 10% fra 2017 til 2018. Det tilsvarer drøyt 2 800 000 km på et år. Det kjøres mer rasjonelt og med færre turer per km enn tidligere. På innleide kjøretøy er det også en mindre gevinst ved at noe transport er flyttet fra egen mellomtransport til grossist. Det jobbes kontinuerlig med å optimalisere transport, både internt i Nortura og i samarbeid med andre.

Vann, kjemikalier, materialforbruk og gjenvinning
Næringsmiddelindustrien er pålagt å bruke vann av drikkevannskvalitet i produksjonen. Norturas totale vannforbruk i 2018 var 2,67 millioner kubikkmeter, mot 2,69 millioner kubikkmeter året før. Det jobbes kontinuerlig med å finne mer skånsomme og effektive vaskemetoder, både for å redusere bruken av kjemikalier og for å redusere forbruken av vann.

Fabrikkene våre er underlagt en konsesjonsplikt i henhold til forurensningsloven. Fabrikkene avgir hvert år rapport med relevante miljødata til forurensningsmyndighetene, og informasjonen er tilgjengelig på Miljødirektoratets nettside. I 2018 gjennomførte miljødirektoratet en tilsynskampanje ovenfor næringsmiddelindustrien. Syv av Nortura sine fabrikker fikk inspeksjoner; Gol, Sogndal, Egersund, Hå, Målselv, Rudshøgda og Malvik. Det ble avdekket en del mangler i forhold til internkontroll, avfallshåndtering, renseanlegg og utslippskontroll. Det jobbes med å svare ut avvik samt planer for implementering av helhetlig miljøledelse.

Nortura har i 2018 i enda større grad jobbet med å øke andelen bærekraftig emballasje i sin virksomhet. Målet er å bruke høyest mulig andel av resirkulert materiale inn i emballasjen. Eggekartonger består av 100 % resirkulert materiale fra aviser og tidsskrifter, laminatskåler består av 90 % prosent resirkulert materiale fra vannflasker og det brukes høyest mulig andel resirkulert materiale i bølgepapp, aluminiumskåler og hermetikkbokser. Vi erstatter deler av laminatene med bioplast. Dette startet i 2018 og tallene vil øke når vi får med hele årsforbruket. Vi ønsker også å øke omfanget, men dette er et økonomisk spørsmål. Biomateriale er dyrere enn fossilt. Emballasjen skal bidra til rasjonell transport og håndtering. Overgangen fra bakk til papp gir bedre palleutnyttelse og vi har spart 120 trailerlass på fem av våre store artikler. Disse tiltakene gir tilsammen 3 349 379 Kg CO_2 spart i 2018.

Nortura er medlem av Grønt Punkt, som finansierer og administrerer returordningene for plast, metall, glass, kartong og papp. Det arbeides for at så mye som mulig av konsernets emballasje skal kunne kildesorteres i eksisterende resirkuleringssystemer. Forbrukeremballasjen merkes med hvordan den skal kildesorteres og vi benytter ikke emballasje som ikke inngår i eksisterende resirkuleringssystemer. Det jobbes for at emballasjen skal kunne material gjenvinnes, og for å redusere bruk av fossilt materiale i størst mulig grad. Valgt emballasje skal bidra til rasjonell transport og håndtering, samt reduserte klimagassutslipp.

Sirkulær økonomi

Restråstoff fra våre slakterier videreforedles av blant annet Norsk Protein AS, hvor vi eier 67%. På den måten utnyttes all biomasse og inngår i nye, grønne kretsløp. Nortura har det siste året sett på alternative muligheter for bruken av restråstoffer, blant annet til biogass og biokull. Dette arbeidet vil fortsette i 2019 med vekt på utnyttelse av restråstoffer, energibesparelse og kommersialisering. Produksjon av fornybar bioenergi fra organisk avfall kan være er et effektivt klimatiltak for å redusere landbrukets utfordring med utslipp av metan og lystgass, samtidig som man utnytter avfall i et sirkulært perspektiv.

Datterselskaper

Norilia AS
Omsetning 507,2 mill. kr.
Antall utførte årsverk 46
Eierandel 100 %
Norilia er et heleid datterselskap til Nortura. Aktiviteten til Norilia er basert på plussprodukter fra slakting og nedskjæring på alle dyreslag. Norilia har egen virksomhet på hud, skinn, naturtarm, ull, råstoff til dyrefôr og noen eksportprodukter til mat. Rundt 70 % av salget er eksporthandel og de viktigste markedene er i Europa og Asia. Hovedkontoret er i Oslo.

Norsk Dyremat AS
Omsetning 184,7 mill. kr.
Antall utførte årsverk 36
Eierandel 100 %
Driver produksjon og salg av dyremat. Hovedkontoret er i Sirevåg.

Norsk Protein AS
Omsetning 383,1 mill. kr.
Antall utførte årsverk 70
Eierandel 67 %
Videreforedler biprodukter fra slakterier og skjærebedrifter, kassater og døde dyr. Hovedkontoret ligger på Hamar.

Fjordkjøkken AS
Omsetning 466,7 mill. kr.
Antall utførte årsverk 122
Eierandel 56,5 %
Driver middagsproduksjon for merkevaren Fjordland. Hovedkontoret ligger på Varhaug i Rogaland.

Matiq AS
Omsetning 279,3 mill. kr.
Antall utførte årsverk 103
Eierandel 100 %
Leverandør av konsernets IT-tjenester. Hovedkontoret ligger i Trondheim.

NoriDane Food A/S (DAN)
Omsetning 1 586,4 mill. kr.
Antall utførte årsverk 39
Eies 100 % av NoriDane Foods AS (NOR)
Driver internasjonal handel med kjøttvarer. Hovedkontoret er i København, med avdelingskontorer i Oslo, Polen, Spania, Brasil, Argentina, Kroatia og Tyrkia.

Norfersk AS
Omsetning 1 434,9 mill. kr.
Antall utførte årsverk 129
Eierandel 100 %
Norfersk AS er utviklet av Nortura og NorgesGruppen for eksklusivt å betjene Meny, Spar og Kiwi med førsteklasses produkter av storfe, svin og lam. Norfersk startet leveranser 3. september 2012.

Curtis Wool Direct Holdings Ltd
Omsetning 505,6 mill. kr.
Antall utførte årsverk 107
Eierandel 87,5 %
Driver vasking, foredling og internasjonal handel med ull. Hovedkontoret ligger i Bingley, UK.

Øvrige datterselskaper

Prima Slakt AS	100,0 %
Telespor AS	100,0 %
Norsk Duroc AS	70,0 %
Det Nye Kjøkken AS	67,4 %
Karasjok Slakteeiendom AS	66,0 %
Animalia AS	66,0 %
NoriDane Foods AS (NOR)	65,0 %
Scandinavian Poultry Research AS	51,0 %
Hå Rugeri AS	51,0 %

Se note 11 for ytterligere informasjon.

Konserntillitsvalgte

Konsernstyret Nortura SA

Eiervalgte

- Trine Hasvang Vaag, Holsingveien 57, 7760 Snåsa, styreleder
- Per Heringstad, Heidalsvegen 1537, 2676 Heidal, nestleder
- Bente Roer, Roersveien 100, 1580 Rygge
- Inger Lise Aarrestad Rettedal, Mosterøyveien 802, 4156 Mosterøy
- Olav Håkon Ulfsnes, Ulfsnes Indre, 6697 Vihals
- Johan Narum, Torgunrudgutua 30, 2847 Kolbu
- Merethe Sund, Hombornesveien 16, 8920 Sømna
- Jan Erik Fløtre, Fløtre, 6826 Byrkjelo
- Jon Lilleslett, Strømvegen 15, 3577 Hovet

Ansattvalgte

- Kenneth Johansen, Jaktveien 11, 1710 Sarpsborg
- Ken Ove Sletthaug, Markageilen 70, 4322 Sandnes
- Viggo Sennesvik, E. Erlandsens Vei 14 A, 8003 Bodø
- Tove Berit Berg, Knausveien 51, 3121 Nøtterøy
- Erlend Rønning, Kornblomstvegen 8a, 7050 Trondheim

Konsernråd

- Håvard Ringnes, Fladby, Rambydalsvegen 542, 2040 Kløfta
- Kirsten Helen Myren, Vierliveien 21, 4985 Vegårshei
- Svein Slåtsveen, Bekkarfjord, 9740 Lebesby
- Endre Østbø, Dønnaveien 626, 8820 Dønna
- Lars Morten Rosmo, Rossmovegen 250, 7353 Børsa
- Ragnar Valstad, Tømtevegen 559, 7608 Levanger
- Lidvin Hage, Hage,6797 Utvik
- Helene S. Bødtker, Fattnesvegen 363, 4209 Vanvik
- Willy Finnbakk, Løgevn. 72, 4340 Bryne
- Åge Andre Brømnes, Brømnesveien 41, 4849 Arendal
- Ole Reino Tala, Askhaugveien 40, 3170 Sem
- Ole Johannes Egeland, Torudveien 89, 1820 Spydeberg
- Hans Amund Braastad, Fåvangvegen 611, 2634 Fåvang
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 1149, 2630 Ringebu

I tillegg består konsernrådet av konsernstyret, lederne av fagutvalgene som har talerett, kontrollkomiteens leder, leder og nestleder i valgkomiteen som har møterett.

Kontrollkomiteen

- Odd Gunnar Mosen, Sørliveien 179, 1788 Halden, leder
- Liv-Julie Vågan, Kysteveien 179, 8920 Sømna
- Ole Martin Fjeldberg, Ringsakervegen 1030, 2355 Gaupen

Valgkomiteen

- Ole Næss, Aschimlinna 44, 2760 Brandbu, leder
- Berit Hundåla, 8666 Mosjøen, nestleder
- Reidar Kallestad, Keilegavlsveien 15, 5953 Fonnes
- Bente Gro Slettebø, Heiavegen 555A, 4387 Bjerkreim
- Sigbjørn Aadne Rød, Gamle Rødvei 1, 3158 Andebu
- Bente Bjerkeset Solenes, Batnfjordsvegen 313, 6631Batnfjordsøra

Fagutvalgene

Fagutvalg gris

- Einar Myki, Tønset, Chausseen 180, 2340 Løten, leder
- Ragnhild Døving, Veiberg 9, 6215 Eidsdal
- Nils Henry Haugen, Furustadveien, 3232 Sandefjord
- Bente R. Børsheim, Markaveien 34, 8980 Vega
- Sverre Tyldum, Tyldom 54, 7977 Høylandet
- Jon Leif H. Eikaas, Sommerveien 35, 4640 Søgne

Fagutvalg storfe

- Martin Mæland, Kyrkjevegen 365, 4362 Vigrestad, leder
- Bjarte Myren, Ikjefjord, 5962 Bjordal
- Fred Tore Fagereng, Lynghaugveien 19, 8475 Straumsjøen
- Trude Sandstad Eldnes, Eldneset, 7730 Beitstad
- Stein Rønjus Hålien, Tyinvegen 2950, 2967 Lomen
- Ole Kai Sørbøl, Øvrevegen 208, 3550 Gol

Fagutvalg småfe

- Ragnhild Engan, 8260 Innhavet, leder
- Hilde Stokke Odden, Folldalsvegen 3003, 2580 Folldal
- Reidar Kallestad, Keilegavlsvegen 15, 5953 Fonnes
- Bård Tore Berntsen, Øver Illøkkja, 7391 Rennebu
- Siv Meling, Åmøyveien 668, 4154 Austre Åmøy
- Mina S. Klaseie, Klaseiegutua 90, 2074 Eidsvoll Verk

Fagutvalg egg

- Anne Lise Kindingstad, Kindingstadvegen 57, 4160 Finnøy, leder
- Bjørn-Arne Skoglund, Åse, 8484 Risøyhamn
- Lars Vegard Borstad, Borstadveien 117, 1930 Aurskog
- Kolbjørn Frøseth, Myrsundveien 28, 7074 Spongdal
- Jan Roy Eide, Eidesvegen 30, 5620 Tørvikbygd
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 173, 2630 Ringebu

Fagutvalg fjørfekjøtt

- Ole Johannes Egeland, Torudvn. 89, 1820 Spydeberg, leder
- Johan Kristian Daling, Dalbygdvegen 100, 7730 Beitestad
- Lars Bryhni, Brynivegen 79, 2335 Stange
- Svein Helge Lærdal, Stølsvegen 47, 5585 Sandeid
- Sigurd Høyland, Rimestad 32, 4365 Nærbø
- Jon Gunnar Karterud, Kvæstadgutua 199, 2340 Løten
- Hanne Guåker, Nesvegen 753, 2353 Stavsjø

Årsmøteutsendingene april 2016

- Håvard Ringnes, Rambydalsvegen 542, 2040 Kløfta, ordfører

Ru Nord-Norge

- Anne May Olli, Haldenjarga 50, 9730 Karasjok
- Svein Slåtsveen, Bekkarfjord, 9740 Lebesby
- Bente R. Børsheim, Markaveien 34, 8980 Vega
- Håvard Knygh, Knyghveien 11 A, 8920 Sømna
- Fred Tore Fagereng, Lynghaugveien 19, 8475 Straumsjøen
- Bjørn-Arne Skoglund, Åse, 8484 Risøyhamn
- Ragnhild Engan, 8260 Innhavet
- Endre Østbø, Dønnaveien 626, 8820 Dønna

Ru Midt-Norge

- Sigmund Johansen, Leirbogen, 7970 Kolvereid
- Sverre Tyldum, Tyldom 54, 7977 Høylandet
- Signe Lillian Nordmeland, Steinsdalsveien 219, 7740 Steinsdalen
- Jorunn Karin Kvernen, Kvalvikveien 185, 6520 Frei
- Johan Kristian Daling, Dalbygdvegen 100, 7730 Beitstad
- Ivar Wang, Nedre Vangsgrendvegen 38, 7670 Inderøy
- Jørgen Erik Baumfelder, Leksdalsvegen 929, 7656 Verdal
- Ragnar Valstad, Tømtevegen 559, 7608 Levanger
- Lars Morten Rosmo, Ofstad, 7353 Børsa
- Kolbjørn Frøseth, Myrsundveien 28, 7074 Spongdal
- Ann Steen Dolmseth, Skråfjordsveien 781, 7170 Åfjord
- Egil Berdal, Myrset, 7257 Snillfjord
- Bård Tore Berntsen, Øver Illøkkja, 7391 Rennebu
- Olav Håkon Ulfsnes, Ulsnes Indre, 6697 Vihals
- Jan Edvin Hoem, Hoemsvegen 105, 6637 Flemma

Ru Vest

- Ragnhild Døving, Veiberg 9, 6215 Eidsdal
- Paul Sindre Vedeld, Vedeld, 6141 Rovde
- Magne Riise, Rise 36, 6165 Sæbø
- Lidvin Hage, Hage, 6797 Utvik
- Jørgen Wik, Rivedal, 6982 Holmedal
- Lise Elvagjeng, Torstad, 6856 Sogndal
- Eldrid Grønsberg, Låvi 38, 5745 Aurland
- Reidar Kallestad, Keilegavlsvegen 15, 5953 Fonnes
- Jan Roy Eide, Eidesvegen 30, 5620 Tørvikbygd
- Svein Helge Lærdal, Stølsvegen 47, 5585 Sandeid
- Helene S. Bødtker, Fattnesvegen 363, 4209 Vanvik
- Sjur Åkra, Haukelivegen 1036, 5590 Etne
- Erling Lønning, Heskjadalen 803, 5570 Aksdal
- Solveig Øie, Nesvegen 645, 5567 Skjoldstraumen

Ru Agro

- Kirsten Kverneland, Sletteigvegen 10b, 4355 Kvernaland
- Willy Finnbakk, Løgevn. 72, 4340 Bryne
- Sigurd Høyland, Rimestad 32, 4365 Nærbø
- Martin Mæland, Kyrkjevegen 365, 4362 Vigrestad
- Kristian Foss, Gåskjennveien 25, 4900 Tvedestrand
- Siv Meling, Åmøyveien 668, 4154 Austre Åmøy
- Lenita Salte, Skrettinglandvegen 60, 4360 Varhaug
- Anne Lise Kindingstad, Kindingstadvegen 57, 4160 Finnøy
- Tor-Arne Frivold, Tofteveien 67, 4516 Mandal
- Ola Sunde, Nordsjøvegen 1257, 4343 Orre
- Gunnar Bjørndal, Dåsvannsdalen 108, 4737 Hornnes
- Alf Eivind Myren, Vierliveien 21, 4985 Vegårshei
- Børge Helliesen. Merslandsveien 426, 4520 Lindesnes

Ru Øst

- Gunnar H Li, Valenvegen 308, 3800 Bø
- Hans O. Erikstein, Skoevegen 4, 3800 Bø
- Ole Reino Tala, Askhaugveien 40, 3170 Sem
- Nils Henry Haugen, Furustadvn 180, 3232 Sandefjord
- Ole Kai Sørbøl, Øvrevegen 208, 3550 Gol
- Else Horge Asplin, Sletevegen 62, 3540 Nesbyen
- Lars Talberg, Suterødveien 46, 1747 Skjeberg
- Anne Tofteberg, Vestre Toftebergata 3, 1640 Råde
- Øystein Mysen, Grønnsundveien 63, 1880 Eidsberg
- Thor Harald Bjoner, Strømfossveien 433, 1890 Rakkestad
- Ole Johannes Egeland, Olavsrud, Torudvn.89, 1820 Spydeberg
- Harald Bøhnsdalen, Leirsundveien 130, 2015 Leirsund
- Mina S. Klaseie, Klaseiegutua 90, 2074 Eidsvoll Verk

RU Innlandet

- Jan R. Botilsrud, Voldsnesgutua 70, 2260 Kirkenær
- Børre Rogstadkjernet, Sagene Ring 332, 2410 Hernes
- Hilde Stokke Odden, Folldalsvegen 3003, 2580 Folldal
- Even Erlien, Nyplassgata 21, 7374 Røros
- Lars Bryhni, Brynivegen 79, 2335 Stange
- Haakon Andreas Alm, Tangenvegen 307, 2335 Stange
- Einar Myki, Tønset, Chausseen 180, 2340 Løten
- Ingeborg Tønseth, Byhagan 123, 2345 Ådalsbruk
- Hans Arne Krogsti, Ellevsætervegen 387, 2386 Brumunddal
- Hanne Guåker, Nesvegen 753, 2353 Stavsjø
- Hans Amund Braastad, Fåvangvegen 611, 2634 Fåvang
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 173, 2630 Ringebu
- Else Mona Staurust Bjørnstad, Permovegen 35, 2690 Skjåk
- Stein Rønjus Hålien, Tyinvegen 2954, 2967 Lomen
- Barbro Cecilie Sorkmo, Egga 11, 2446 Elgå
- Eldrid Kjernli Skau, Myllavegen 136, 2742 Grua

Ansattvalgte

Område Nord

- Cato Ervall, Brundalsgrenda 24, 7058 Jakobsli
- Ronny Aunan, Infanteriveien 40, 7713 Steinkjer
- Ann-Iren Karlsen, Postboks 226, 9483 Harstad
- Guttorm Jenssen, Postboks 1179, 9326 Bardufoss

Område Vest

- Stig Merin Kartevoll, Kråfjellet 7, 4364 Sirevåg
- Bjarte Hundvebakke, Korsavegen 20, 6809 Førde
- Merete Bølke Aspen, Alpen, 6858 Fardal
- Per Henning Hovlad, Reisdyrveien 26A, 4373 Egersund

Område Øst

- Svein Ringli, 2512 Kvikne
- Ann Kristin Kvaløsund, Viggos Vei 6, 3122 Tønsberg
- Bjørn Moastuen, Linvikshaugen 12, 2634 Fåvang
- Lazar Vidacic, Evjeveien 16, 1618 Fredrikstad

Område Prior

- Elin Hognestad, Vestlyvegen 213, 4347 Lye
- Live Major, Åssvingen 8, 1890 Rakkestad
- Bjørn Andre Støldal, Gressveien 6, 1891 Rakkestad
- Jimmy Andreas Karlsen Aas, Vestsivegen 1376, 2435 Braskereidfoss

LO

- Irene Åstveit, Selvikveien 61, 5106 Øvre Ervik
- Kristin Ove Skare, 5578 Nedre Vats
- Roar Viken, Ulsbergbakken 32, 4034 Stavanger
- Solfrid Aateigen Ulen, Sagdalsvegen 111, 2672 Sel

YS

- Inger Elisabeth Ødegård, Hengsrudveien 238a, 3174 Revetal
- Torbjørn Fevang, Smidsrødveien 177H, 3140 Nøtterøy
- Morten Trykstad, Finstadsletta 59, 1475 Finstadjordet
- Erik Bergseng, Bergsengveien 50, 2372 Brøttum

Konsernstyret 2018

Styreleder
Trine Hasvang Vaag (48)

Fra Snåsa i Nord Trøndelag.
Styremedlem siden 2016.
Driver økologisk melk- og kjøttproduksjon.

Nestleder
Per Heringstad (50)

Fra Heidal i Oppland.
Styremedlem siden 2015.
Driver med melk- og storfekjøttproduksjon, i tillegg til skog.

Olav Håkon Ulfsnes (48)

Fra Aure i Møre og Romsdal.
Styremedlem siden 2018.
Driver med melkeproduksjon.

Johan Narum (51)

Fra Østre Toten i Oppland.
Varamedlem i 2015, styremedlem siden 2016.
Driver produksjon av rugeegg og korn.

Inger Lise Aarrestad Rettedal (43)

Fra Rennesøy i Rogaland.
Styremedlem siden 2014.
Driver med sau, storfekjøtt- og slaktegrisproduksjon og har utviklet varemerket Klostergarden.

Bente Roer (58)

Fra Rygge i Østfold.
Styremedlem siden 2013.
Driver med kylling, korn, grønnsaker- og potetproduksjon.

Merete Sund (44)

Fra Sømna i Nordland.
Styremedlem fra 2017.
Driver med kombinertbesetning svin og melkeproduksjon.

Jon Lilleslett (51)

Fra Geilo i Buskerud.
Styremedlem fra 2017.
Driver med småfeproduksjon.

Jan Erik Fløtre (45)

Fra Byrkjelo i Sogn og Fjordane.
Styremedlem siden 2017.
Driver med melk, ammeku og kjøttproduksjon på innkjøpt kalv.

Kenneth Johansen (41)

Fra Sarpsborg i Østfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved Nortura Sarpsborg
Konserntillitsvalgt for de LO-organiserte i Nortura.

Ken Ove Sletthaug (56)

Fra Sandnes i Rogaland.
Styremedlem siden 2006.
Ansatt ved Nortura Forus.

Erlend Rønning (43)

Fra Trondheim i Sør-Trøndelag.
Styremedlem siden 2017.
Hovedtillitsvalgt for YS.
Ansatt ved Nortura salg.

Viggo Sennesvik (59)

Fra Bodø i Nordland.
Styremedlem siden 2011.
Ansatt ved Nortura Bodø.

Tove Berit Berg (49)

Fra Nøtterøy i Vestfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved fabrikken i Revetal.

Et Nortura i endring tar grep for å løfte lønnsomheten

Nortura oppnådde et driftsresultatet på 88 millioner kroner, noe som er 65 millioner lavere enn i 2017. Engangskostnad knyttet til fremtidige forpliktelser for omstilling og gavepensjon (96 millioner kroner) bidro til resultatsvekkelsen.

RESULTATUTVIKLING

Året 2018 ble preget av tiltak for å bedre resultatutviklingen og kapitalbinding, men også av "motvind" i form av lavere salgsvolumer, fortsatt utfordringer knyttet til ubalanse i råvaremarkedene, helårseffekt av ny distribusjonsmodell, samt økte energipriser. Inngåtte avtaler om gavepensjon medførte en avsetning på 96 millioner kroner som preger driftsresultatet før avskrivninger (EBITDA). Korrigert for engangseffekter er EBITDA på samme nivå som fjoråret, til tross for at tiltaksprogrammet har gitt 230 millioner kroner i positiv effekt. Datterselskapene hadde samlet sett en liten tilbakegang i resultatnivået.

Gjeldsbetjeningsevnen, målt ved netto rentebærende gjeld dividert med EBITDA korrigert for engangskostnader, er forbedret fra 4,7 i 2017 til 4,0 i 2018. Likevel er nøkkeltallet fortsatt på et for svakt nivå og godt over Norturas målsetting om maksimalt 3,0. Dette indikerer behov for enda sterkere forbedringstiltak i kommende år.

Inntektsutviklingen i morselskapet var negativ, hovedsakelig som følge av lavere salg av Gilde-varer til dagligvaremarkedet, mens datterselskapene i sum viste positiv vekst.

MARKEDSUTVIKLING

Totalmarkedet for kjøttprodukter i dagligvarehandelen er stagnerende. Dette henger sammen med flere trender i tiden, som sterk utvikling i markedet for ferdige retter i og utenfor dagligvaremarkedet, forbrukernes ønske om å spise mer grønt og mindre kjøtt og noe mindre annonsering for kjøtt.

Nortura sitt salgsvolum til dagligvarehandelen gikk tilbake i 2018 sammenlignet med året før. Salget av Prior hvitt kjøtt økte, mens det var en markert nedgang for Gilde-produkter. Nedgangen var størst for rent kjøtt og deiger, der dagligvarekjedene i større grad har prioritert egne merker. Alt i alt ble markedsandelen for Nortura sine merkevarer innenfor dagligvare redusert med cirka ett prosentpoeng i 2018. Det var imidlertid økning i markedsandelen for pølser, spekepølser og dypfryste burgere.

Nortura PROFF hadde i 2018 en sterk vekst på cirka fire prosent, nær det dobbelte av markedsutviklingen, og veksten var størst i offentlig sektor og kantiner. PROFF selger produkter til serveringsmarkedet, som omfatter kunder innen offentlig sektor, kantine, restaurant, hotell, kafe, servicehandel og nettaktører. PROFF jobber hele tiden for å være den mest attraktive partneren for kundene innen alle disse segmentene.

Nortura Kjøttcompagniet har hatt en stabil utvikling i 2018. Det har vært en nedgang på økologisk rødt kjøtt, men en positiv utvikling for økologiske egg. Kjøttcompagniet har jobbet med to store prosjekter som begge har fått offentlig støtte, og har også fått tildelt et Spesialitetsmerke i 2018.

UBALANSE I RÅVAREMARKEDET

2018 har vært preget av overproduksjon og rekordstore kvantum på reguleringslager i så å si alle produksjoner. Størst utfordringer har vært knyttet til gris og sau, men også eggproduksjonen går mot overproduksjon. Overskudd av gris skyldes særlig betydelig økning i produksjonen, men også noe lavere salg. Produksjonen av sau og lam har siden 2014 vært betydelig stimulert. Med noe nedgang i salget, er det nå overskudd i markedet, men dette er først og fremst knyttet til sau. Tørkesommeren i Sør-Norge førte til økt slakting av storfe, og kombinert med redusert engrossalg gjør dette at markedet for storfekjøtt nærmer seg balanse.

SAMFUNNSDEBATTEN

Helse, bærekraft og dyrevelferd diskuteres hyppig i den offentlige debatten og Nortura møtes med forventninger fra både forbrukere, kunder og myndigheter. I 2018 er arbeidet ytterligere forsterket. Gjennom programmet «Det grønne skiftet» arbeides det målrettet med redusert klimaavtrykk både i primærleddet, i produksjon og knyttet til transport. Vi har blant annet redusert Co_2-utslipp fra transport med 10 prosent i fjor. Viktige mål i programmet er også å redusere matsvinn og benytte mer miljøvennlig emballasje.

Vi er også en del av arbeidet med klimasmart landbruk og deltar i flere forskningsprosjekter som har som mål å ytterligere redusere klimaavtrykket fra primærproduksjonen. Nortura deltar også i helseministerens næringslivsgruppe for redusert salt og fett i produktene og har også utviklet nye målsettinger på helse i 2018. Innen 2025 har vi blant annet satt mål om å redusere fett fra dyr med fem prosent, samt fjerne 600 tonn mettet fett fra våre produkter. 15 prosent av alt vi produserer skal være nøkkelhullmerket.

Nortura jobber systematisk med dyrevelferd både i slakteprosessen og i primærleddet. I 2018 fikk alle kyllinger fra Prior trivselstiltak i kyllinghusene og vi innførte griseløftet der dyrevelferden til Gilde Edelgris ble løftet.

NOVA- programmet

NOVA er betegnelsen på Nortura sitt sin store omlegging av konsernets "nervesystem" til et nytt felles IT-system. Bakgrunnen for skifte er dels knyttet til risiko knyttet til teknologi og tap av kritisk intern kompetanse, og dels knyttet til å være i stand til å dekke Nortura sitt fremtidige forretningsmessige behov.

Beslutningen om gjennomføring fant sted høsten 2015 og SAP ble valgt som nytt helintegrert ERP system. I 2017 ble første trinn i innføringen av SAP gjennomført som planlagt. Her ble mange fellesfunksjoner, som for eksempel regnskap, lønn og innkjøp overført til SAP. Andre trinn i innføringen skulle etter planen gjennomføres våren 2018, med oppstart av piloten knyttet til Nortura sitt anlegg på Malvik. Deretter var det planlagt en strukturert utrulling av konsernets fabrikker i fire bølger fram til utgangen av 2019.

Det har gjennom hele prosjektet, av ulike årsaker, vært krevende å følge tidsplanen til prosjektet og oppstart av piloten på Malvik ble utsatt til høsten 2018. Oppstarten var meget krevende med et større antall feil enn det som er normalt. Den mest alvorlige feilen var knyttet til samspillet mellom det eksisterende IT-systemet og SAP som førte til at den såkalte "cross dock" ekspederingen måtte flyttes til andre anlegg. Det er klarlagt hva som må gjøres for å kunne gjennomføre ekspederingen som normalt, men det vil føre til ytterligere forsinkelser. Evaluering og læring fra pilotprosjektet har vært sentralt og foreløpig antagelse er at videre utrullingsplan må justeres. Dette vil ha som konsekvens at utrullingen på våre fabrikker vil ta lenger tid enn tidligere antatt. Dette for å redusere den forretningsmessige risiko ved overgangen gjennom å bruke mer tid på testing og forberede den enkelte fabrikk i forkant. Det er foretatt en ekstern vurdering av prosjektet for hurtig å foreta nødvendige justeringer for å sikre en god gjennomføring.

FORBEDRINGSPROGRAM 2018 - 2020

Nortura sin økonomiske utvikling har den senere tid vært negativ. Parallelt med et løpende og kontinuerlig arbeid med forbedringer i alle selskapets aktiviteter, ble det siste halvår 2017 igangsatt arbeid med å identifisere de viktigste driverne bak den negative økonomiske utviklingen på både kostnads- og inntektssiden. Basert på dette ble det definert flere konkrete forbedringsprosjekter som ble samlet i et felles forbedringsprogram for 2018-2020. Til grunn for forbedringstiltakene ligger et økt fokus på Norturas kjernevirksomhet. Ambisjonene i programmet innebærer en økonomisk gevinst på om lag 700 millioner kroner over 3-årsperioden for å bringe Nortura tilbake på samme resultatnivå som konsernet hadde i 2016.

I perioden etter initiering av forbedringsprogrammet har Nortura opplevd en økt "motvind" i markedene, samtidig med at forventet realisering av enkelte økonomiske mål i tiltakspakken er noe forskjøvet i tid. Sistnevnte skyldes en kombinasjon av flere forhold, men er i hovedsak knyttet til omprioritering av tiltak for å redusere personalkostnader, tidsforskyving av redusert bemanning innen indirekte stillinger og endringer i plan for innføring av nytt IKT-system. Selv om selskapet i løpet av året har oppnådd betydelige resultater fra tiltakene, er det derfor identifisert behov for ytterligere kraft i prosessene med å redusere kostnader og skape ny inntektsvekst.

Det er følgelig igangsatt et større arbeid med nye og forsterkende tiltak som skal bidra til Norturas mål om å returnere til et resultatnivå tilsvarende som i 2016. Med de utfordringer selskapet står overfor vurderes det imidlertid som svært krevende å nå denne målsettingen innen utgangen 2020 og vurderingen i dag er at selskapet kan ha behov for ytterligere ett år før målsatt resultatforbedring oppnås.

De økonomiske gevinstene fra forbedringsprogrammet skal primært realiseres gjennom følgende hovedområder:

- **Målrettet arbeid for å sikre og øke selskapets salgs- og markedsposisjoner.**

Nortura skal evne å levere de riktige varene til riktig pris og kvalitet og samtidig forbedre samhandlingen mot våre kunder. Nortura må være en konkurransedyktig leverandør i alle sine markeder.

- **Forenklet og prioritert sortiment**

Nortura har i dag for mange produkter som kun utgjør en marginal del av selskapets omsetning og inntjening, kompleksiteten dette genererer driver kostnader i for stor grad. Opprydding, sanering og forenkling av varesortiment skaper store muligheter for effektivisering gjennom hele verdikjeden, både hva gjelder administrasjon og produksjon og logistikk.

- **Bedre flyt gjennom verdikjeden.**

Bedre vareflyt «fra bås til butikk» skal bidra til at råstoff i enda større grad går ferskt og kostnadseffektivt gjennom verdikjeden til våre sluttmarkeder. Dette skal oppnås gjennom bedre utnyttelse av data og en tydelig ansvarsstruktur gjennom alle ledd. Dette vil gi forbedret beslutningsgrunnlag og gjøre Nortura bedre rustet til å håndtere løpende endringer i plan- og prognosearbeid.

- **Mer rasjonell organisasjon og sikring av et konkurransedyktig kostnadsnivå gjennom alle selskapets aktiviteter.**

For å sikre at Nortura leverer de riktige varene til riktig pris er selskapet avhengig av konkurransedyktig kostnadsnivå gjennom hele organisasjonen. Det skal oppnås en mer optimal utnyttelse av kapasitet, ressurser og innsatsfaktorer på tvers av fabrikker og produksjonslinjer, og det skal sikres et riktig og konkurransedyktig nivå på personalkostnader, herunder omfang av indirekte kostnader.

- **Mer kostnadseffektiv distribusjon av ferdigprodukter til markedene.**

Dagens modell(er) for distribusjon er for kompleks og kostnadsdrivende. Gjennom forenkling og etablering av mer enhetlige distribusjonsløsninger søker Nortura å oppnå en mer koordinert og bærekraftig distribusjonsmodell tilpasset vareflyt for ulike kategorier og varesortiment.

- **Industriell tilpasning**

Forenklet sortiment og ny teknologi gir mulighet for forenkling av industristrukturen. Industriell tilpasning er en kontinuerlig prosess, men det er iverksatt en større utredning rundt tilpasning og optimalisering. Større industriell endring har et iboende lengre tidsperspektiv og vil kreve investeringer for å kunne realiseres.

I tillegg til resultatforbedrende arbeid gjennomføres tiltak for å styrke selskapets gjeldsbetjeningsevne. Redusert kapitalbinding søkes oppnådd gjennom en kombinasjon av lavere varebeholdning, bruk av fakturasalg, realisering av eierandeler i selskaper der dette er vurdert som strategisk hensiktsmessig, samt andre initiativ til å redusere kapitalbinding der dette kan oppnås uten vesentlige ulemper for selskapet og eierne. For 2018 er målsettingene knyttet til kapitalbinding i all vesentlighet realisert ved utgangen av året.

Av resultatorienterte tiltak i forbedringsprogrammet har Nortura i løpet av 2018 realisert om lag 230 millioner kroner i resultatforbedring. Blant annet har selskapet redusert svinnrelaterte kostnader med nær 50 prosent. I tillegg er det et betydelig bidrag fra reduserte priser til produsenter (eiere), samt tilstramming av løpende driftskostnader. Reduserte produsentpriser er ansett som et midlertidig nødvendig tiltak gjennom en finansielt krevende periode. Videre har selskapet inngått avtaler om bemanningsreduksjoner innen indirekte stillinger i tråd med målet om 20 prosent reduksjon i antall administrative årsverk. Dette er løst gjennom avtaler om gavepensjon, sluttpakker, naturlig avgang og omorganisering, hvor nedbemanningen gradvis gjennomføres frem mot 2020/2021. For avtaler om gavepensjon og sluttpakker som er inngått i 2018, er det foretatt en regnskapsmessig avsetning for fremtidig relaterte forpliktelser på 106 millioner kroner. Dette er en engangskostnad belastet inneværende års regnskap. Som følge av prinsippendring for regnskapsmessig behandling av denne type omstillingskostnader, er gjenværende forpliktelser fra avtaler inngått før 01.01.2018 ført direkte mot selskapets egenkapital. Tilhørende kostnader for inneværende år er følgelig reversert og medfører en netto engangseffekt på resultatet på om lag 96 millioner kroner.

EIERSTYRING

Nortura er eid av 18 300 kjøtt- og eggprodusenter i hele Norge. Norske bønder og norske kvalitetsråvarer sørger for at Nortura innfrir sin visjon om å «Inspirere til alle tiders mat».

Nortura er et samvirkeforetak (SA). Eierstyring og ledelse av foretaket baseres på demokratisk organisering med tilhørende vedtekter, instrukser og styrings- og rapporteringssystemer. Dette sikrer at lovverk, standarder og egne etiske retningslinjer blir etterlevd. Det er etablert klar rolle- og ansvarsfordeling mellom ulike organer i konsernet. Konsernstyret består av 14 medlemmer – ni medlemsvalgte og fem ansattvalgte. Ved årsskiftet besto konsernstyret av ni menn og fem kvinner. Styret har i 2018 gjennomført 16 ordinære styremøter og ett telefonstyremøte. I tillegg til kretsmøter og årsmøte er det avholdt to konsernrådsmøter og jevnlige møter i hvert regionutvalg.

Representasjon fra krets til regionutvalg, og fra regionutvalg til årsmøte, baseres på en beregningsnøkkel der antall medlemmer teller 50 prosent og levert tonnasje til Nortura teller 50 prosent. Det er seks regionutvalg og regionenes arbeidsutvalg har sju medlemmer. Leder og nestleder velges på fritt grunnlag. Årsmelding gjøres tilgjengelig på Nortura sine nettsider i forkant av kretsmøtene. Det er 80 eiervalgte utsendinger til årsmøtet. Valgkomiteen til årsmøtet består av seks medlemmer. Nortura har et konsernråd som består av konsernstyret samt ledere og nestledere i de seks regionutvalgene. I tillegg møter lederne i fagutvalgene med tale- og forslagsrett. Også leder og nestleder i valgkomiteen, samt leder i kontrollkomiteen, har møterett i konsernrådet.

Prinsipper for eierstyring og ledelse

Medlemmene av Nortura SA er foretak som produserer slakt, egg og livdyr, og som ønsker å omsette sin produksjon gjennom Nortura SA i samsvar med vedtektene. Nortura er organisert med 142 medlemskretser og for å ivareta god eierstyring inviteres medlemmene til minst ett møte per år i sin krets. Her blir virksomheten presentert og medlemmene drøfter utvikling, utfordringer og framtidsutsikter. I disse møtene velges ledelse og valgkomité for kretsen, samt kretsens utsendinger til regionutvalget. Regionutvalgene møtes minst to ganger i året. Representanter fra konsernstyret og administrasjonen deltar på disse møtene. Regionutvalgene oppsummerer kretsenes behandling og drøftinger av årsmelding, regnskap og selskapets utvikling. Regionutvalgene velger ledelse og valgkomité for regionen, samt regionens utsendinger til årsmøtet i Nortura SA.

Årsmøtet er foretakets øverste organ og består av 80 medlemsvalgte utsendinger pluss styret. I tillegg møter ansattvalgte utsendinger i henhold til avtale mellom foretaket og de ansattes organisasjoner. Årsmøtet velger ordfører for årsmøtet, styre, valgkomité og kontrollkomité. Årsmøtet fastsetter honorarer og godtgjørelser for tillitsvalgte.

Nortura SA baserer sin virksomhet på de internasjonale samvirkeprinsippene. Selskapets etiske retningslinjer forutsetter at alle lover, forskrifter, bransjenormer og god praksis etterleves. Det er etablert regler for styrets arbeidsorden (styreinstruks), fullmaktstrukturer og rapporteringsrutiner. Årsrapporter, delårsrapporter

og annen informasjon er tilgjengelig på foretakets hjemmeside. I tillegg gis jevnlig elektronisk informasjon til alle tillitsvalgte.

Årsmøtet i Nortura kan vedta avsetning til eiernes medlemskapitalkonti. Avsetningen foretas på grunnlag av det enkelte medlems omsetning med foretaket. Årlig avsatte beløp innestående på medlemskapitalkonto kan tilbakebetales kontoinnehaver sju år etter det året avsetningen fant sted. Eventuell utbetaling vedtas av årsmøtet. Innestående på medlemskapitalkonti, samt innbetalt andelsinnskudd, gir rett til renteavkastning i henhold til Lov om samvirkeforetak. Eventuell renteavkastning samt rentenivå på avkastningen vedtas av årsmøtet.

Medlemmene i Nortura SA har like rettigheter og plikter. Medlemskapet i Nortura SA er knyttet til fullt innbetalt andelsinnskudd, at foretaket som er medlem har hatt leveranse til Nortura ett av de to siste regnskapsår og at den vedtektsfestede leveringsplikten er oppfylt. Overdragelse av eiendom hvor foretaket har medlemskap, skal meldes skriftlig til Nortura SA. Ny eier blir medlem og får stemmerett i Nortura SA fra det tidspunkt vedkommende har betalt fullt andelsinnskudd og er innført i medlemsregisteret.

Styret evaluerer eget arbeid og kompetanse, og årsmøtets valgkomité informeres om evalueringen. Godtgjørelse fastsettes av årsmøtet og de prosedyrer som gjelder for valgkomiteens forberedelse av behandling av slike forhold. Oversikt over ytelser til konsernledelse og ledende tillitsvalgte gis i noter til årsregnskapet. Revisjonsutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i Nortura SA, med formål å føre uavhengig kontroll med selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Hvert tertial gjennomgår revisjonsutvalget virksomhetens viktigste risikoområder og internkontroll. Ved behov kan slike gjennomganger foretas hyppigere. God kommunikasjon med eiere og kreditorer ivaretas gjennom års- og delårs-rapportering. Nortura sine hjemmesider er hovedkanal i forhold til investorer, kunder og medlemmer.

Revisor fremlegger hvert år hovedtrekkene i en plan for gjennomføring av revisjonsarbeidet for revisjonsutvalget. Revisor orienterer revisjonsutvalget og konsernstyret om resultatene fra revisjonen. Revisjonsutvalget gir innstilling ved valg av revisor. Revisor deltar i revisjonsutvalgsmøte og konsernstyremøte der årsregnskapet blir gjennomgått. I tillegg har revisor årlig møte med konsernstyret uten at administrasjonen er til stede.

DRIFT OG INDUSTRIELL UTVIKLING

Programmet Kontinuerlig Forbedring er videreført i 2018. Det har vært arbeidet systematisk for å øke produktiviteten, det er oppnådd forbedringer knyttet til svinn i verdikjeden, det er utarbeidet nye arbeidstidsordninger, sykefraværet er redusert og Nortura har færre alvorlige personskader enn året før.

Kontinuerlig Forbedring handler om å ha en forbedringskultur i alle ledd av verdikjeden. Forbedringsmål er brutt ned på hver prosess eller avdeling, der ledere og medarbeidere aktivt deltar for å nå målene for blant annet helse, miljø og sikkerhet, kvalitet og produktivitet. Det er arbeidet med å standardisere hovedprosessene mot enda mer automatisering og digitalisering. Nortura har samarbeidet med SINTEF Manufactoring.

Et helt driftsår er gjennomført i det nye foredlingsanlegget på Rudshøgda. Dyktige medarbeidere har bidratt til at prosjektet ble svært vellykket.

Nortura har forsterket arbeidet med å vurdere risiko for, samt forebygge uønskede hendelser. Samtidig må en være trent og forberedt på at krevende situasjoner kan oppstå. Den 14. mai oppsto det brann ved Nortura Hærland. Rask reaksjon fra medarbeidere og et godt trent industrivern gjorde at omfanget ble begrenset og at driften raskt kom i gang igjen. Senere ble Nortura rammet av manglende tilgang på CO_2, en gass som er helt nødvendig for driften ved de fleste av våre anlegg. Nortura klarte å håndtere situasjonen med god beredskap og harde prioriteringer.

Nortura ble som landbruket for øvrig også sterkt preget av den langvarige tørken i store deler av Norge. Eiere og ansatte i hele verdikjeden gjorde det beste ut av en krevende situasjon.

Mange medarbeidere har vært involvert i arbeidet med nytt ERP-system. En krevende oppstart ved anlegget på Malvik i oktober satte alle på en hard prøve. Utekspedering måtte flyttes til andre fabrikker, men selskapet maktet å håndtere den krevende situasjonen. Lærdom og erfaring fra hendelsen skal brukes for å lykkes bedre på veien videre.

Nortura sin rugeridrift er preget av markedssituasjonen for slaktekylling med lave klekkevolumer. Klekkevolumet av foreldredyr er sterkt redusert, som følge av at en aktør har valgt å skifte kyllingrase. Produksjonen av rugeegg er skalert ned for å være bedre tilpasset etterspørselen etter daggamle kyllinger, men også i 2018 ble kostnadene ved å regulere bort overskudd av rugeegg høyere enn budsjettert. Selve rugeridriften går bra, med god leveringsevne og bedring i kvalitet på både foreldredyr og slaktekyllinger. Det arbeides systematisk med dyrevelferd i hold av foreldredyr. Begge rugeriene har B i etisk regnskap, og målet er å oppnå A-status i 2019. Det arbeides med optimalisering og fleksibilitet i rugeridriften som er tilpasset endrede behov i den videre verdikjeden.

Innenfor eggsektoren er det investert i ny pakkemaskin ved Nortura Hå, utvidet automasjon ved Nortura Heimdal, og ved Nortura Revetal er det lagt til rette for delte varestrømmer basert på ulike produksjonsformer for å møte den økende etterspørselen etter spesialvare-strømmer i markedet.

TOTALMARKEDET

Overskudd av gris

I 2018 har det vært stort overskudd av gris. Salget har gått noe tilbake samtidig som det har vært en betydelig økning i produksjonen. På det meste var reguleringslageret for gris på over 6 500 tonn. Overskuddet knytter seg i første rekke til økt produksjon av smågris som følge av avlsmessig fremgang.

Målprisen er for avtaleåret 2018/2019 32,43 kr/kg. Med

Totalmarked tall på nasjonalt nivå 2018

	Produksjon		Importkvoter	Engrossalg		Balanse
	Tonn	Index		Tonn	Index	
Storfe/kalv	89 000	105	7 300	99 000	97	-2 700
Sau/lam	26 300	98	723	26 850	97	200
Gris	136 900	100	1 635	135 100	99	3 500
Egg	63 500	101	405	64 000	101	-100
Kylling	88 900	99	386	89 700	99	
Kalkun	7 600	82		7 800	83	

bakgrunn i den svært krevende markedssituasjonen ligger prissutaket 1,20 kr/kg under målpris. I tillegg har omsetningsavgiften i store deler av året ligget på 2,00 kr/kg.

Det ble tatt ut store mengder gris fra reguleringslager i ukene før jul for å sikre nok råstoff til ribbe. Bransjen har skåret både tint og frossen gris. Dette har bidratt til at det ikke er åpnet for import av ribbe utover de kvoter som er fremforhandlet med EU.

I 2018 ble det satt i gang slakting av lett gris. Dette vil få effekt i 2019 og redusere overskuddet med 1 500 tonn. Omsetningsrådet vedtok i desember en frivillig utkjøpsordning for inntil 4 000 purker for å redusere overproduksjonen. Totalmarked åpnet for påmelding 10. desember 2018.

Snart markedsdekning for storfekjøtt

Produksjonen av storfekjøtt økte med fire prosent i 2018. Noe av økningen skyldes tørkesommeren i Sør-Norge som ga reduserte fôravlinger og dermed tvang bønder til å slakte flere dyr enn planlagt. Engrossalget ble redusert med tre prosent. Kombinasjonen av økt produksjon og redusert salg gjør at man nærmer seg markedsbalanse for storfekjøtt. Det ble derfor mindre behov for import. Mens importen for bare to år tilbake utgjorde over 20 prosent av storfekjøttet som omsettes i Norge, var andelen redusert til 13 prosent i 2018. Totalt ble det importert 11 500 tonn storfekjøtt, mot 17 900 tonn i 2017.

Tørken i Sør-Norge rammet bøndene hardt. Nortura opplevde en økt slakting av om lag 7 000-8 000 storfe. Omsetningsrådet økte kvoten for innfrysning av storfe til 5 000 tonn for 2018, samtidig som det ble etablert en midlertidig dobbel mottaksplikt på helt slakt av storfe. Totalmarked åpnet for mottak av 500 tonn helt slakt av storfe fra andre slakterier, men dette kvantumet har ikke blitt benyttet. Ved utgangen av 2018 ligger det 2 440 tonn storfe på reguleringslager mot 640 tonn ved forrige årsskifte.

I løpet av 2018 økte gjennomsnittlig engrospris for storfe med 0,30 kr/kg. Hele prisøkningen kom i første halvår da engrosprisen økte med 0,50 kr/kg, i tråd med Nortura sin strategi for å øke tilførslene når underdekningen er størst. I andre halvår ble engrosprisen redusert med 0,20 kr/kg, blant annet på grunn av behov for å bremse veksten i ammekubestanden.

Perioden med underdekning av norsk storfe har vært kortere i år enn det som har vært vanlig. Det har ført til en kortere periode med tollnedsettelse for å supplere markedet. Tollen ble satt ned i slutten av februar, og med unntak av et par uker i juni, varte perioden med nedsatt toll til midten av juli.

Overskudd av sau

For noen år siden produserte Norge for lite sau og lam og både myndighetene og Nortura stimulerte til økt produksjonen. Resultatet ble at antall søyer økte med nesten 100 000 fra 2014 til 2017. Samtidig gikk salget ned og det ble overskudd i markedet. I 2017 ble det gjort en stor innsats i samarbeid med handelen for å øke salget av lam. Dette gav en betydelig salgsvekst. En har i stor grad klart å opprettholde salgsveksten i 2018. Dette har en oppnådd gjennom godt salg i sesongene, og også ved å øke salget mellom sesongene, blant annet med produktserien «Hverdagslam».

Overproduksjonen er nå mest knyttet til sau. Ved inngangen til 2019 ligger det om lag 1 800 tonn sau og 1 500 tonn lam på reguleringslager. Erfaringsmessig er det svært lav interesse i bransjen for å ta ut mye sau fra reguleringslager.

Nortura har gjort flere tiltak for å bedre markedssituasjonen. 410 tonn sau er eksportert gjennom datterselskapet NoriDane. Det er også produsert 300 tonn dyrefôr av sau finansiert av omsetningsavgift. To nye produkter med sau som råvare ble tilbudt dagligvarekundene, men lanseringen var dessverre lite vellykket. Nortura har i mange år solgt betydelige mengder halalslaktet lam. I 2018 har en også startet å halalslakte sau. Produsentene har blitt oppfordret til å produsere flere lam per søye, for å redusere antall mordyr. Nortura håper alle tiltakene vil gi en bedre markedssituasjon i 2019.

Som følge av overproduksjonen ble planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam på 64,60 kr/kg videreført både i 1. og 2. halvår i 2018.

Egg – overkapasitet og omstilling

Eggproduksjonen økte cirka én prosent og eggsalget økte med knapt én prosent, noe som resulterte i overskudd i 2018. 775 tonn egg ble fjernet ved førtidsslakting, og av dette var 751 tonn egg fra høner med miljøinnredning i Nortura. Eggimporten var cirka 400 tonn.

Skjæring tonn	2018	2017
Gris	61 848	68 058
Storfe/kalv	37 409	39 519
Småfe	11 584	13 042

Tilførsel tonn	2018	2017
Gris	84 902	86 187
Storfe/kalv	64 352	61 154
Småfe	18 074	18 741
Egg	46 658	45 598
Kylling	44 464	49 093
Kalkun/gourmethøne	7 150	6 707

Handelen har i økende grad gitt klare signaler om at de vil ha egg fra frittgående høner. Kravet omfatter også egg som er råvare for bearbeidede produkter. Eggnæringen er derfor i gang med en ny omstilling.

Endring i markedet medførte at planlagt gjennomsnittlig engrospris for første halvår 2018 ble justert opp med 0,15 kr/kg til 19,35 kr/kg. Andre halvår ble engrosprisen redusert med 0,10 kr/kg til 19,25 kr/kg. Prisreduksjonen er vesentlig tatt ut på egg fra høner med miljøinnredning i takt med endrede markedskrav. Omsetningsavgiften var i 2018 0,70 kr/kg, og denne videreføres for 2019.

Totalmarked registrerte i sine prognoser for november stor økning i klekketallene. I en situasjon der det er overproduksjon i de fleste produksjoner, har flere nye produsenter vist interesse for eggproduksjon. Nortura har advart mot nyetableringer og la vekt på dette i media i siste del av 2018.

Stabilt for kylling, nedgang for kalkun

I 2018 var tilførsler og engrossalg av kylling ganske stabilt i forhold til forrige år. Også i 2018 ble produksjonen begrenset gjennom reduserte innsett. Samtidig fortsatte dreiningen i produksjonen mellom aktørene. Produksjonen av kalkun ble ytterligere redusert og tilpasset markedet. Etter at Norsk Kylling avviklet egen kalkunslakting, er det nå i all vesentlighet Nortura som slakter kalkun.

TILFØRSLER

Nortura sine samlede tilførsler i 2018 var i underkant av 2 000 tonn lavere enn året før, men det er ulik utvikling mellom dyreslagene. Nortura har hatt økning i tilførslene av storfe, mens det har vært reduksjon i tilførslene av småfe, gris og kylling. Tilførslene av egg og kalkun har en svak økning.

Størst økning relativt sett har vært på storfe med 4 000 tonn, som skyldes slakting av flere dyr, men med lavere gjennomsnittsvekt. Dette skyldes i stor grad den krevende fôrsituasjon på grunn av tørke som førte til høy slakting sommer og høst.

For lam var det i 2018 igjen god respons på de anbefalinger og tiltak som ble satt i verk, slik at det var god markedsdekning fra starten og gjennom hele sesongen. Nortura slaktet omtrent samme antall lam som året før. Gjennomsnittsvekten ble økt med 0,5 kilo til 18,7 kilo. Tonnasjen gikk derfor opp med 700 tonn.

Nortura har slaktet om lag like mange slaktegriser i 2018 som året før. Gjennomsnittsvekten på slaktegris er nær uendret, men slakting av smågris gjør utslag i den totale tonnasjen. Totalt har Nortura slaktet drøyt 1 000 tonn mindre gris i 2018 enn året før.

Tilførslene av egg er stabile sammenliknet med fjoråret grunnet førtidsslakting. Økt salg har bidratt til godt markedsbalanse gjennom året. Det er imidlertid ubalanse mellom tilbudet av egg fra frittgående høner og høner i miljøinnredning i forhold til etterspørselen. Det er nødvendig å øke andelen egg fra frittgående høner betydelig fremover. I 2018 har all førtidsslakting blitt gjennomført på høner fra miljøinnredning.

For kylling og kalkun styres tilførslene av markeds-adgangen. Totalt har kyllingforbruket i Norge økt i 2018, mens det har vært stabilt for kalkun. I Nortura er tilførslene imidlertid redusert med litt over 4 000 tonn. Dette innebærer at Nortura sin markedsandel for kylling er betydelig redusert, mens den er relativt stabil for kalkun.

Nye medlemmer

Arbeidet med å øke Nortura sin andel av tilførslene har høy prioritet i et marked preget av sterk konkurranse. Det er stor aktivitet i medlemsorganisasjonen og det er gjennomført betydelig antall besøk hos produsenter med og uten medlemskap. Markedsandelene i 2018 viser en fallende utvikling totalt sett for Nortura.

SLUTTMARKEDET

Nortura sine merkevarer Gilde og Prior har sterke posisjoner i markedet. Målinger foretatt av Ipsos MMI i tredje kvartal 2018 viste at 58 prosent av forbrukerne foretrekker Gilde kjøtt og kjøttvarer, mens nærmeste konkurrent oppnådde åtte prosent. Prior har også meget høy merkepreferanse i sine hovedkategorier, henholdsvis 58 prosent for egg og 54 prosent for kylling- og kalkunkjøtt. De viktigste assosiasjonene til begge merker, som «Gilde – fra den norske bonden, god smak, ansvarlig matproduksjon» og «Prior – sunnhet, god smak, trygt», er styrket det siste året.

Både dagligvarekjedene og forbrukerne legger økt vekt på at produsentene er bevisste sitt samfunnsansvar. Mange, særlig blant de yngre, ønsker å kjøpe produkter fra merker som deler deres verdier og hjelper dem å leve et bærekraftig liv der helse, miljø og dyrevelferd blir ivaretatt. Kjøperne ønsker også i økende grad å vite hvor maten kommer fra og hva den inneholder. 59 prosent

Utvikling markedsandeler* Gilde 2018 (%)

Varegruppe	Markeds-andel	Endring
Pølser	61,4	- 0,1
Ferskt kjøttpålegg	47,1	- 0,9
Bacon	43,5	- 1,3
Fersk postei	34,6	- 2,5
Ferskt bearbeidet kjøtt	33,1	- 3,3
Dypfryst bearbeidet kjøtt	22,2	+ 4,7
Spekepølse	21,3	+ 0,2
Ferskt rent kjøtt	19,4	- 1,5
Ferske deiger/farser	18,6	- 4,7
Spekemat	14,1	- 2,1

**) markedsandelene er uttrykt i omsetningsverdi*

Utvikling markedsandeler* Prior 2018 (%)

Varegruppe	Markeds-andel	Endring
Egg	45,3	- 1,1
Fersk fjærkre	23,0	+ 1,2
Ferskt kjøttpålegg	9,6	+ 0,4
Pølser	8,7	+ 0,3
Ferskt bearbeidet kjøtt	3,8	+ 0,5
Fersk postei	1,4	+ 0,1
Bacon	1,4	+ 0,4
Ferske deiger/farser	1,3	+ 0,1

**) markedsandelene er uttrykt i omsetningsverdi*

sier seg helt eller delvis enig i at de alltid velger norske matvarer der det er mulig. (Kilde: Matmerk, nov. 2018). En hovedgrunn til å velge norsk mat fremfor utenlandsk, i tillegg til å ta vare på norske arbeidsplasser, er at «jeg ønsker å støtte den norske bonden». Hele ni av ti er enig i dette, noe som er en stor styrke for de helnorske, bondeeide merkene Gilde og Prior.

Nortura sin bevisste holdning til sitt samfunnsansvar er tatt ut på merkene Gilde og Prior på flere måter det siste året. Gilde og Prior pølser har fått ny og bedre emballasje, der deler av den oljebaserte plasten er byttet ut med bioplast. Dette har gitt en årlig utslippsreduksjon på 387 tonn CO_2. En tilsvarende emballasjeforbedring er også gjort på karbonader, kjøttkaker og kjøttboller. Gilde har relansert Edelgris-serien med en høyere standard for dyrevelferd. Og de som kjøper Prior kylling kan være enda tryggere på at kyllingen har levd et godt og aktivt liv etter at Prior har innført nye trivselstiltak for kylling. Gjennom tiltak i markedet, blant annet gjennom produktserien Hverdagslam har vi bidratt til å sikre avsetning for lam. Både Gilde og Prior jobber aktivt for at en enda større andel av salget skal komme fra sunne, nøkkelhullmerkede produkter.

Nortura PROFF

Nortura PROFF har arbeidet offensivt og målrettet med innovative konsepter og spennende lanseringer som Pigwings, og er en vekstvinner i mange av kategoriene vi opererer i. Pigwings ble nylig kåret til markedets beste lansering i 2018. PROFF har også ansvaret for salg til netthandelsaktører. Dette markedet ble preget av flere avviklinger i 2018, men sammen med de gjenværende nettaktørene planlegger PROFF for en offensiv vekst i året som kommer.

NÆRINGS- OG HANDELSPOLITIKK

Nortura ivaretar to interesser og oppgaver på det nærings- og handelspolitiske området. Som markedsregulator for egg og kjøtt utfører selskapet balanseringsoppdraget på vegne av Stortinget og avtalepartene i jordbruket. Nortura er samtidig en industribedrift som må ivareta kommersielle interesser på det politiske og regulatoriske området.

De mest sentrale temaene på det næringspolitiske området har vært knyttet til endringene av regelverket for eksport av reguleringslagret kjøtt. Også jordbruksoppgjøret, etablering av grunnlaget for gjennomføring av utkjøpsordning for gris og arbeid knyttet til Omsetningsrådets gjennomgang av markedsregulators virkemidler og juridiske stilling er fremtredende. Mens politisk håndtering av utfordringene etter den alvorlige tørkesommeren, arbeidet med faglagenes klimaforhandlinger med Regjeringen, oppfølging av rapporten «Etableringshindre i dagligvaresektoren» og arbeidet for å få «Lov om god handelsskikk» opp på den politiske agendaen igjen også står sentralt. Nortura har blant annet deltatt i arbeidet med Meld. St. 41S (2016-2017) «Klimameldingen», Meld. St. 45S (2016-2017) «Avfallsmeldingen», Dok 8:170S om balansert makt i verdikjeden for mat og dagligvarer og Prop. 1S «Statsbudsjettet».

På det handelspolitiske området har våre prioriteringer i hovedsak vært knyttet til det som, etter Nortura sin vurdering, er en feilaktig tolking av WTOs regelverk knyttet til eksportstøtte og reguleringslagret kjøtt. Videre har Norges forhandlinger med verdens største eksportregion for kjøtt, Mercosur, preget arbeidet i 2018. Forberedelser til at Storbritannia skal forlate EU og konsekvensene for våre interesser har vært en viktig del av arbeidet gjennom året. Dette vil sammen med problemstillinger knyttet til WTO, Mercosur og EU/Artikkel 19 bli viktige prioriteringer i 2019 og 2020.

Nortura forventer økt oppmerksomhet rundt utenriks- og handelspolitiske spørsmål i Stortinget i årene som

Dyretransport 2018	Transporterte dyr	Transporttid	% døde
Gris	1 044 267	2 t 30 min	0,017 %
Storfe *	207 415	3 t 30 min	0,006 %
Småfe *	807 823	3 t 54 min	0,026 %
Kylling	32 934 406	1 t 44 min	0,079 %
Kalkun	846 095	2 t 5 min	0,046 %

* Tallene for storfe og småfe omfatter ikke transporter til Malvik i perioden oktober til desember pga overgangen til SAP på Malvik.

kommer. Bakgrunnen for dette er økt internasjonal ustabilitet og forverret sikkerhetspolitisk situasjon, handelspolitisk uro mellom toneangivende land og konsekvensene av klimaendringer på matvareforsyning og internasjonal handel med mat.

Neste møte i WTO er flyttet til juni 2020. På grunn av den vanskelige samarbeidssituasjonen i WTO, er det lite trolig med store endringer knyttet til intern landbruksstøtte og markedsadgang/frihandel. Men det arbeides i forkant med å etablere konsensus rundt en agenda på disse områdene.

JURIDISKE PROSESSER

Nortura har tre pågående prosesser for domstolene i henholdsvis Norge og Namibia. To av rettsprosessene er omtalt i flere tidligere årsmeldinger: Nortura sitt søksmål mot COWI i anledning Hærland-utbyggingen (2012-2015) og søksmålet fra det namibiske selskapet Witvlei Meat. En ny rettsprosess omhandler sluttoppgjør til en entreprenør etter flyttingen av Nortura sin hermetikkproduksjon fra Lillehammer til Sarpsborg. I tillegg har Nortura noen enkeltstående arbeidsrettstvister.

Vedrørende grunnlaget for søksmålet mot COWI vises det til tidligere årsmeldinger. Nortura har opprettholdt krav på prisavslag og erstatning. Partene er uenige om beløp i størrelsesorden NOK 100 millioner. Ankeforhandling er berammet til september-november 2019.

Vedrørende grunnlaget for søksmålet fra det namibiske selskapet Witvlei Meat, som Nortura er aksjonær i, vises det til tidligere årsmeldinger. Tvisten gjelder beløp i størrelsesorden NOK 30 millioner. Det er utfordrende å oppnå tilfredsstillende fremdrift i saken. Den namibiske domstolen har etter snart to år fortsatt ikke tatt stilling til om søksmålet skal tas til behandling. Tidspunktet for eventuell rettslig behandling i Namibia er heller ikke avklart.

Tvisten vedrørende flyttingen av hermetikklinjen er knyttet til at entreprenøren har presentert honorarkrav som overstiger avtalte budsjettrammer uten å varsle om og få aksept for overskridelser slik avtalen la opp til. Nortura mener også at deler av entreprenørens arbeid har blitt utført lite rasjonelt og kostnadseffektivt. Nortura har holdt tilbake betaling og entreprenøren har brakt restkravet inn for domstolene. Tvisten handler om beløp i underkant av NOK 5 millioner. Hovedforhandling er berammet i mars 2019.

Implementeringen av SAP gjennom Nortura sitt NOVA-prosjekt reiser løpende juridiske diskusjoner knyttet til kontraktsforholdet med Norturas implementeringspartner. Situasjonen følges tett opp og det tilstrebes å oppnå enighet fortløpende, slik at prosjektet i minst mulig grad blir påvirket. Det er ikke igangsatt formelle juridiske prosesser per årsskiftet 2018/2019.

Ved sviktende økonomi, konkurser med videre hos medlemmer som Nortura har ytet selgerkreditt til, oppstår det regelmessig juridiske diskusjoner med banker, andre kredittgivere og konkursbo. De fleste saker løses gjennom forlik. Fiskå Mølle AS har varslet søksmål mot Nortura i en sak der Nortura har tilbakeholdt deler av et slakteoppgjør for å dekke utestående fordringer. Beløpet som partene er uenige om er i underkant av NOK 0,5 millioner.

DYREHELSE, MATTRYGGHET, MATPOLITIKK OG BEREDSKAP

Husdyrhelsen i Norge er i verdenstoppen. Nortura sitt mål er å ivareta den gunstige dyrehelsesituasjonen fremover. God dyrehelse betyr lavt forbruk av antibiotika, bedre trivsel for dyra og bedre økonomi for bonden.

Spredning av virussykdommen afrikansk svinepest har gitt stor uro i Europa og Asia. En viktig barriere mot afrikansk svinepest og andre uønskede husdyrsykdommer er å unngå import av levende dyr og ellers etterleve gode rutiner for smittebeskyttelse. Tørkesommeren gav behov for økt import av grovfôr. For å begrense import fra de mest risikofylte områdene, besluttet Nortura, Felleskjøpet og Tine å importere rundballer fra Island. Nortura har i denne situasjonen drevet aktiv rådgivning om hvordan en kan bruke tilgjengelige norske fôrressurser best mulig, som er det tryggeste alternativet i forhold til dyrehelse.

Antibiotikaresistens

Nortura sitt motto er: Friske dyr trenger ikke antibiotika. Dette reflekteres i statistikker som sammenlikner antibiotikabruk i ulike land. Her utpeker Norge og Island seg som landene som bruker minst antibiotika til matproduserende dyr. Til tross for lavt forbruk av antibiotika i norsk husdyrhold, blir våre husdyr påvirket av hva som skjer i humanpopulasjonen, slik som spredning av MRSA fra mennesker til gris, samt hva som skjer utenfor landets grenser. ESBL-produserende E.coli-bakterier hos norsk kylling har vært introdusert gjennom import av avlsmateriale. Denne ESBL-varianten er ikke påvist av noe omfang blant mennesker i Norge.

Nortura har sammen med avlsselskapet jobbet for å redusere forekomsten av ESBL-produserende E.coli-bakterier. Dette har vært vellykket. De siste to årene har all import av avlsmateriale i regi av Nortura Samvirkekylling vist negative utslag for ESBL. Dette gir effekt videre i verdikjeden, og vår egen kartlegging indikerer at kylling ikke lenger har ESBL-forekomst av betydning.

Dyrevelferd, slakting og transport

«Etisk regnskap» innebærer at en uavhengig tredjepart foretar revisjon av dyrevelferden ved slakting. Nortura har som mål at alle slaktelinjer minst skal oppnå den nest beste karakteren B ved slike revisjoner. Dersom revisjonen fører til dårligere karakter enn B, skal fabrikken rette opp svakheter så raskt som mulig og det skal gjennomføres ny revisjon i løpet av kort tid. Ved utgangen av 2018 hadde 45 prosent av slaktelinjene ved Nortura sine fabrikker karakter A og 55 prosent karakter B.

Kvalitetssikring av dyretransporter er viktig i dyrevelferdsarbeidet. Tabellen på side 20 viser en oversikt over gjennomsnittlige transporttider og andel dyr som døde under transport og ved oppstalling. I juni 2018 ble unntaket fra kjøre- og hviletidsbestemmelsene for slaktebilsjåfører opphevet. Endringen innebærer blant annet at sjåførene er pliktige til å ta en pause etter 4,5 timers kjøring. Dette medfører at reisetiden for noen transporter av slaktedyr vil forlenges.

Verpehøns

I 2012 ble det forbudt med hold av verpehøns i såkalte nakne bur. Verpehøns skal i stedet holdes frittgående eller i miljøinnredede bur med tilgang til vagle, sandbad og verpekasse. Frittgående systemer og bruk av miljøinnredning har ulike styrker og svakheter i forhold til dyrevelferd, og fagmiljøene kan ikke fastslå om den ene driftsformen er bedre ut fra dyrevelferd. Det er imidlertid en klar trend at kunder ønsker mer egg fra frittgående høner. Ved utgangen av 2018 var 65 prosent av Nortura sine tilførsler av egg fra frittgående høner og 35 prosent fra høner i miljøinnredning.

Slaktekylling

I diskusjoner om dyrevelferd for slaktekylling er det mye oppmerksomhet rundt kyllingraser og veksthastighet. I denne produksjonen dreier dyrevelferd seg imidlertid mer om hvor godt dyras behov ivaretas i alle ledd av verdikjeden enn hvilken kyllingrase som benyttes. Nortura Samvirkekylling leverer daggamle kyllinger av både standard og saktevoksende typer som har sine ulike fortrinn i ulike produksjonsformer. Ved et systematisk forbedringsarbeid over mange år har rugerier, kyllingprodusenter, fôrleverandører, transportører og slakteri bidratt til viktige forbedringer. Våren 2018 innførte Nortura trivselstiltak for alle kyllinger, og målrettet arbeid langs hele verdikjeden har gitt en gledelig utvikling for helse og velferd. Dødelighet for rasen Ross 308 ligger nå under tre prosent, som er på samme nivå som for raser med lavere veksthastighet.

Gris

I 2017 og 2018 gjennomførte Mattilsynet et tilsynsprosjekt i slaktegrisbesetninger i Rogaland. Resultatene fra prosjektet viste flere tilfeller der forholdene ikke var i henhold til regelverket eller i tråd med god dyrevelferd. Nortura ser svært alvorlig på manglende ivaretakelse av dyrevelferden. Sammen med øvrige aktører i bransjen har Nortura vedtatt et dyrevelferdsprogram for slaktegris som skal sikre årlig besøk av veterinær og dokumentere at regelverket følges. Produsenter som ikke deltar i programmet får pristrekk fra slakteriet. I tillegg til kjøttbransjens dyrevelferdsprogram har Nortura i 2018 innført nye rutiner på slakteri og for rådgivere for å kunne fange opp besetninger med risiko for dårlig dyrevelferd. Nortura sine rådgivere har i 2018 besøkt alle våre slaktegrisleverandører, og med relanseringen av Gilde Edelgris høsten 2018 satte vi en ny standard for merkevaren Gilde Edelgris. Når produktet er merket med Gilde Edelgris betyr det at grisene har fått mer plass og flere muligheter for lek, aktivitet og avslapning. Målet med nye Gilde Edelgris er å bidra til at flest mulig gris oppdrettes med samme dyrevelferd som Edelgrisen.

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Nortura har avdelinger som i lengre tid har hatt stort fravær. I 2018 har ressurspersoner fra HR gitt støtte til disse avdelingene i samarbeid med lokal ledelse, vernetjeneste og tillitsvalgte. Det er også blitt gjennomført opplæring av ledere i oppfølgingsverktøyet SAP-care, og det er utarbeidet konsernretningslinjer som skal sikre en optimal tilrettelegging for den enkelte ved sykefravær.

Nortura har i 2018 utarbeidet nye retningslinjer for håndtering av konflikter og varslinger. I tillegg har representanter fra HR fått opplæring i disse rutinene, slik at de kan lære opp ledere og bistå ved behov.

De fleste fabrikkene i Nortura har en positiv utvikling når det gjelder antall personskader. Skal Nortura nå de målene som er satt for HMS-arbeidet, må det likevel jobbes videre med sikkerhetskulturen i selskapet. Det er derfor i 2018 blitt gjennomført HMS-revisjoner med sikkerhetskultur som tema i fabrikker med utfordringer. I 2018 er arbeidsformen «Samtalen om sikkerhet» prøvd ut ved to fabrikker og vil bli lansert ved flere fabrikker i 2019.

Nortura har i 2018 arbeidet for å øke sikkerheten for rådgiverne innen medlem, egg og ruging i forbindelse med produsentbesøk. Dette handler særlig om å kartlegge risiko forbundet med håndtering av dyr, og forebyggende uønskede hendelser og beredskapsmessige tiltak dersom noe likevel skulle skje.

Resultater

Nortura sin «Mål- og aktivitetsplan for 2015-2018» har hatt som mål å redusere sykefraværet til seks prosent. Korttids- og langtidsfraværet var ved utgangen av 2018 på henholdsvis 1,8 og 3,6 prosent, det vil si totalt 5,4 prosent. Tilstedeværelsen har økt fra 93,4 prosent i 2017 til 94,6 prosent i 2018. Nortura har dermed nådd hovedmålet for avtaleperioden 2015-2018.

Det totale antall personskader gikk ned med ti prosent fra 2017 til 2018. Antall fraværsskader viser imidlertid en økning på fire prosent. H-verdien (antall fraværsskader per million arbeidede timer) er fortsatt 21. Dette skyldes blant annet overgangen til SAP som gir et mer korrekt antall arbeidstimer. Kartleggingen av uønskede hendelser uten personskade og farlige forhold, som skal forebygge personskader og ulykker, har økt fra cirka 1 600 i 2017 til omtrent 2 300 i 2018.

Likestilling, mangfold og kompetanse

Nortura er en multikulturell arbeidsplass med medarbeidere fra om lag 70 ulike nasjoner. Rundt 25 prosent av medarbeiderne har sin opprinnelse fra

Antall utførte årsverk (uten innleide)

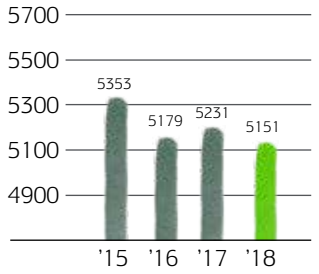

Antall personskader med fravær

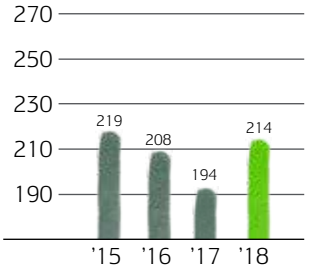

Tilstedeværelse - %

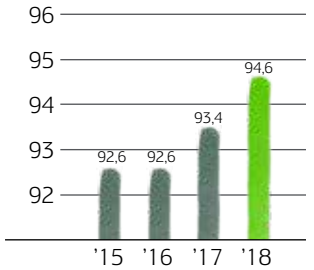

H-verdi

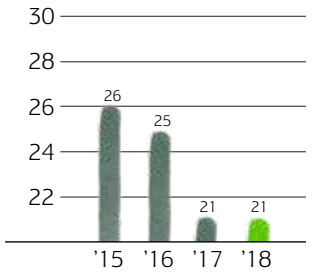

Fordelt på funksjon

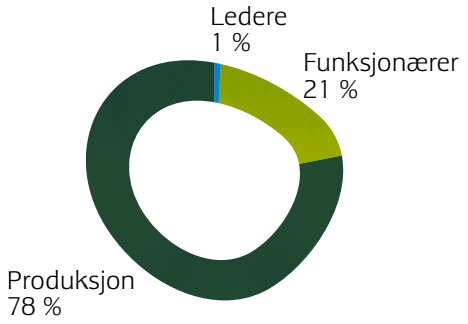

Kjønnsfordeling personal

Aldersfordeling

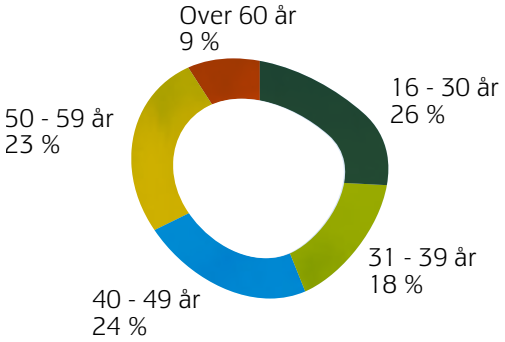

andre land enn Norge. En rekke initiativer og tiltak er gjennomført lokalt ved de enkelte fabrikker og enheter for å tilpasse arbeidsplassen til medarbeidere med ulik bakgrunn. Nortura legger til rette for at medarbeidere med ulike religiøse tradisjoner skal få praktisere disse.

Det er mottatt varslinger i 2018. Sakene følges opp i tråd med konsernets retningslinjer for varsling. Et godt apparat av tillitsvalgte og verneombud er et viktig bidrag i arbeidet med å få til et godt arbeidsmiljø. Kjønnsfordelingen i konsernet er cirka 35 prosent kvinner og 65 prosent menn. For ledende stillinger er fordelingen cirka 27 prosent kvinner og 73 prosent menn. Nortura satser på kompetanseutvikling med «on the job training» som hovedprinsipp. Det gjennomføres et kompetanseprogram i ledelse for å sikre Nortura sine behov i årene som kommer.

PROGRAM FOR DET GRØNNE SKIFTET OG HELSE

Det grønne skiftet/ytre miljø

Nortura tar det grønne skiftet og FNs bærekraftsmål på alvor. Både dyrene, fabrikkene våre og maten vi spiser har betydning for miljøet.

Innen 2030 skal Nortura

- redusere matsvinn med 60 prosent
- redusere fossile utslipp fra våre fabrikker med 80 prosent
- redusere CO_2-utslippene fra konsernets transport med 50 prosent
- sørge for at 70 prosent av all emballasje er bærekraftig

Nortura fortsatte i 2018 sitt arbeid med fokus på bærekraft og bioøkonomi med basis i konsernets reviderte miljø- og klimapolicy fra 2016. Målet er å redusere klimabelastningen fra vår matproduksjon mest mulig gjennom hele verdikjeden. Vår ambisjon i det grønne skiftet er å styrke vår bærekraft, vår konkurransekraft og vår norske klimasmarte identitet på kort og lang sikt. Arbeidet gjennomføres på alle nivåer i organisasjonen.

Nortura skal aktivt søke de mest klimasmarte løsningene. I primærproduksjonen skal Nortura, sammen med øvrige landbruksorganisasjoner, bidra med klimasmart rådgivning og arbeide for bærekraftige, innovative norske fôrressurser. Gjennom satsninger på FoU, innovasjon, ny teknologi og bioøkonomi, er målet at Nortura sin samlede biomasse skal utnyttes optimalt med minst mulig klimabelastning.

I 2018 ble klimabelastningen fra Nortura sin transport sterkt redusert. Effektivisering er vårt viktigste verktøy – høyt fokus på effektivisering av Nortura sin dyretransport. Smart planlegging reduserer kjørte kilometer, 1 km = 1 kg Co_2. Vi jobber med fokus på effektivisering, utvikling av transportmateriell, samarbeidspartnere, flåtestyring og profesjonalisering av planleggingen. Strukturert og systematisk arbeid har gitt en reduksjon på 10% fra 2017 til 2018. Det tilsvarer drøyt 2 800 000 km på et år. Det kjøres mer rasjonelt og med færre turer per km enn tidligere. På innleide kjøretøy er det også en mindre gevinst ved at noe transport er flyttet fra egen mellomtransport til grossist. Det jobbes kontinuerlig med å optimalisere transport, både internt i Nortura og i samarbeid med andre.

Nortura har fokus på energieffektivitet ved sine anlegg. Energiforbruk per kilo produsert kjøtt er en god indikator på hvor godt energien utnyttes på den enkelte fabrikk. I 2018 startet Nortura, i samarbeid med ENOVA, pilotprosjekt for energiledelse ved fire anlegg. Sogndal, Førde, Målselv og Tønsberg var først ut. Det handler om å systematisere arbeidet med nye rutiner, større bevissthet og økt fokus på å finne nye løsninger for å redusere energiforbruk og dermed klimagassutslipp. Nortura jobber kontinuerlig med forbedringer med vannforbruk, renseanlegg og utslipp ved sine fabrikker. Det samme gjelder bruk av kjemikalier. Videre har man fått på plass sammenlignbare registreringer på matsvinn ved alle fabrikker i 2018. Hver fabrikk vil få en egen KPI for oppfølging og med tiltak der eventuelle avvik oppstår. Fra 2017 til 2018 klarte vi å redusere matsvinnet med 9%, noe som gjør at vi er i rute for å nå målet i tilslutningserklæringen om en reduksjon av matsvinn på 50% til 2030. Det vil også innføres revisjoner for oppfølging.

I 2018 gjennomførte miljødirektoratet en tilsynskampanje ovenfor næringsmiddelindustrien. Syv av Nortura sine fabrikker fikk inspeksjoner Gol, Sogndal, Egersund, Hå, Målselv, Rudshøgda og Malvik. Det ble avdekket en del mangler i forhold til internkontroll, avfallshåndtering, renseanlegg og utslippskontroll. Det jobbes med å svare ut avvik samt planer for implementering av helhetlig miljøledelse.

For tall og nærmere opplysninger, se side 8-9.

Nortura har i 2018 i enda større grad jobbet med å øke andelen bærekraftig emballasje i sin virksomhet. Målet er å bruke høyest mulig andel av resirkulert materiale inn i emballasjen. Eggekartonger består nå av 100 prosent resirkulert materiale fra aviser og tidsskrifter, PET skåler (Gilde og Prior) består av 90 prosent resirkulert materiale fra vannflasker og det brukes høyest mulig andel resirkulert materiale i bølgepapp, aluminiumskåler og hermetikkbokser. I løpet av andre halvår i 2018 fikk Gilde og Prior-middagsfavoritter ny emballasje, der deler av emballasjen er byttet ut med biobasert plast. Med det reduseres bruken av fossilt materiale i emballasjen tilsvarende CO_2-utslipp på 387 tonn i året. Det sparer klimaet for nesten 3000 flyreiser Oslo-Trondheim hvert år.

Nortura er medlem av Grønt Punkt, som finansierer og administrerer returordningene for plast, metall, glass, kartong og papp, og arbeider for at så mye som mulig av konsernets emballasje skal kunne kildesorteres i eksisterende resirkuleringssystemer. Forbrukeremballasjen merkes med hvordan den skal kildesorteres og vi benytter ikke emballasje som ikke inngår i eksisterende resirkuleringssystemer. Det jobbes for at emballasjen skal kunne materialgjenvinnes, og for å redusere bruk av fossilt materiale blant annet ved å benytte Bioplast. Valgt emballasje skal bidra til rasjonell transport og håndtering, samt reduserte klimagassutslipp.

Restråstoff fra våre slakterier videreforedles per 2018 av Norsk Protein AS, slik at all biomasse utnyttes og inngår i nye, grønne kretsløp. Nortura har det siste året sett på alternative muligheter for bruken av restråstoffer, blant annet til biogass og biokull. Dette arbeidet vil fortsette i 2019 med vekt på utnyttel-se av restråstoffer, energibesparelse og kommersialisering. Området er relativt umodent og innebærer nybrottsarbeid, og Nortura vil trolig stå sterkere i samarbeid med andre. Produksjon av fornybar bioenergi fra organisk avfall kan være er et effektivt klimatiltak for å redusere landbrukets utfordring med utslipp av metan og lystgass, samtidig som man utnytter avfall i et sirkulært perspektiv. Produksjon av bioenergi er på den måten miljømessige kinderegg; utslipp fra gjødsel reduseres, fossil energi kan erstattes, og avfall blir til verdifulle produkter som biogjødsel og biokull. Biogjødsel kan gå inn som erstatning for kunstgjødsel, og biokull kan blant annet erstatte bruk av torv til jordforbedringsformål. Nortura er nå i godt i gang med forprosjekter for å realisere disse mulighetene.

En stadig økende del av biomassen (restråstoffet) utvikles til plussprodukter. Nortura realiserte i 2018 sitt store innovative prosjekt Bioco, som gjennomføres sammen med blant andre Felleskjøpet Agri SA og med støtte fra Innovasjon Norge. Prosjektet bygger på ny teknologi, såkalt enzymatisk hydrolyse. Gjennom denne virksomheten vil fraksjoner av restråstoffet kunne inngå i høyverdige proteinprodukter til mennesker. Dette vil bidra til å redusere klimabelastningen fra kjøttproduksjonen, redusere matsvinn og til en god bioøkonomi for selskapet.

Helse

I 2018 har vi jobbet for å identifisere tydelige områder der vi tror det er riktig å sette mål for helse. Stikkordene for planen er: sunn hverdag - sunn innovasjon - sunn sirkulærøkonomi.

Nortura har 246 produkter med nøkkelhullmerket. Det plasserer oss i norgeseliten. Vi har satt mål om at 15% av vårt volum skal være nøkkelhullmerket i 2020. Det krever målrettet jobbing med innholdet av særlig salt og fett i våre produkter.

Vi er med i helsedirektoratets «Saltpartnerskap» og er tilsluttet Intensjonsavtalen mellom Helse- og omsorgsdepartementet og NHO Mat og Drikke, for å bidra til bedre kosthold i befolkningen. Et av målene i intensjonsavtalen er å få saltinntaket ned til 10 g/d i 2010 til 8 g/d i 2021. Siden 2013 har vi redusert saltinnholdet i våre produkter med cirka 25%, som tilsvarer 42 fulle lastebiler.

Nortura sitt helseprogram har satt ambisiøse mål for å bidra til bedre folkehelse på områder som redusert fett- og saltinnhold, nøkkelhull og sunn næringsrik mat til barn og eldre.

REDEGJØRELSE FOR ÅRSREGNSKAP

Fortsatt drift

I årsregnskapet er forutsetningen om fortsatt drift lagt til grunn, da det etter styrets vurdering ikke foreligger forhold som tilsier noe annet. Nortura har ved utgangen av året tilgang til tilstrekkelige kreditter og refinansieringsbehov i 2019 er sikret gjennom langsiktige trekkrettigheter i bank.

Konsernets driftsinntekter ble 23,4 milliarder kroner i 2018, en tilbakegang på 95 millioner kroner eller 0,4 prosent. Det er morselskapets inntekter som går tilbake, mens de internasjonale aktivitetene gjennom datterselskapet Noridane Foods AS viste god vekst. Inntekter fra nye datterselskaper (Animalia AS og Norsk Duroc AS) utgjør 149 millioner kroner av veksten. I morselskapet er det nedgangen i salget av Gilde-varer i dagligvaremarkedet som forklarer nedgangen i salgsinntektene.

Norturas merkevarers verdiandel i dagligvaremarkedet hadde en tilbakegang på 1,0 %-enheter til 34,6 %. Konsernets driftsresultat før avskrivninger (EBITDA) ble i 2018 629 millioner kroner, en nedgang på 96 millioner kroner. Justert for engangseffekter er EBITDA forbedret med 19 millioner kroner. De viktigste driftsmessige forklaringene til resultatsvekkelsen er gitt i avsnittet Resultatutvikling ovenfor.

Avskrivninger ble 31 millioner kroner lavere enn i 2017. Driftsresultatet (EBIT) i 2018 kom ut på 88 millioner kroner, en nedgang på 65 millioner kroner.

Netto finansposter viser -63 millioner kroner, mot -84 millioner kroner året før. Gjennomsnittlig rentesats på innlån er økt med ca 0,58 % til 3,83 %. Gevinst ved salg av aksjer i Landbruksforsikring bidro positivt med 35 millioner kroner.

Resultat før etterbetaling og skatt er på 25,5 millioner kroner mot 69,9 millioner kroner for 2018.

Sum eiendeler er redusert med 93 millioner kroner. Investeringer i ny IKT-plattform bidrar til økning mens lavere investeringer enn avskrivninger for varige driftsmidler trekker ned.

Styrets forslag til disponering av resultatet gir en egenkapitalandel for konsernet på 32,4%, en nedgang på 0,1 %-enhet.

Markedsrisiko

Konsernet er utsatt for normal risiko som følge av konkurransesituasjonen i markedene vi opererer i. Forbrukstrender for rødt kjøtt utgjør en risiko for selskapet. Handelens satsing på egne merkevarer (EMV) har økt betydelig de senere år og forventes å ligge som en latent risiko også fremover.

Finansiell risiko

Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittrisiko og i noen grad valutarisiko. Uønskede negative effekter på konsernets resultat, egenkapital og kontantstrøm unngås gjennom operasjonell overvåkning og styring av risikoeksponering, samt ved å bruke finansielle sikringsinstrumenter innen fastsatte rammer.

Renterisiko

Norturas rentebærende gjeld er hovedsakelig knyttet opp mot flytende rente (NIBOR) og er dermed eksponert for endringer i kortsiktige rentenivå. For å redusere denne risikoen er rentesikringspolicyen at ca. halvparten av rentebærende gjeld skal være sikret med fastrente. Ved årsskiftet var 1 400 millioner kroner knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler (swaps) med løpetid fra to til 14 år, mens 200 millioner kroner var sikret ved en såkalt "rentekorridor" med maksimal- og minimumsrente som har gjenværende løpetid på et halvt år. I tillegg har Nortura SA ett fastrentelån på 54,2 millioner kroner, med rentebinding i ett år.

Likviditetsrisiko

Nortura finansierer normalt en del av sine løpende likviditetsbehov i sertifikatmarkedet og ved andre kortsiktige innlån. For å eliminere refinansieringsrisiko ved låneforfall, samt finansieringsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert langsiktige komiterte bilaterale lånerammer hos anerkjente banker på til sammen 1 350 mill. kr, hvorav 1 287 mill. kr var utrukket ved årsskiftet. Rammene vil kunne dekke aktuelle låneforfall samt eventuelle ekstraordinære likviditetsbehov som påregnelig vil kunne oppstå i et industriselskap med Norturas virksomhet og omfang. Nortura har tilgang til å låne fra fondet for kjøtt og fondet for egg til å finansiere lagerbeholdningene for markedsregulering.

mill kr	2018	2017	Endring
EBITDA	**629**	**725**	**- 96**
Salg Gevinst og Tap		-25	25
Avsetning til omstillinger	3	9	-5
Prinsippendring gavepensjon	96		96
Sum justeringer	99	-15	115
Justert EBITDA	**728**	**709**	**19**

Nortura hadde ved utgangen av året svakere gjeldsbetjeningsevne, målt ved forholdstallet mellom netto rentebærende gjeld og driftsresultat før avskrivninger, enn låneavtalenes opprinnelige krav. Dette er håndtert ved "waiver"-avtaler som gir en midlertidig tillatelse til å ha svakere nøkkeltall enn avtalt. Nortura har iverksatt et forbedringsprogram med siktemål om bedret driftsresultat og redusert gjeld. En bedret gjeldsbetjeningsevne har høyeste prioritet for Nortura. Se for øvrig årsregnskapets note 16.

Valutarisiko
Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til investeringer i virksomhet i England, Danmark og Sverige, internasjonal handel, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet benytter finansielle instrumenter, primært valutabytte-avtaler, for å sikre vesentlige balanseeksponeringer, og valutaterminer/ – opsjoner for eksponering mot kontantstrømeksponering, med formål å redusere valutarisikoen for konsernet.

Kredittrisiko
Gjennom konsentrasjonen i dagligvarehandelen har Nortura etterhvert langt færre, men større debitorer i konsernets største markedssegment. Betalingsevnen vurderes som god, noe som har vært synliggjort gjennom svært små tap gjennom flere år. Bruk av fordringskreditt, der fakturaer selges til en finansiell tredjepart, gjør at Nortura er beskyttet mot kredittap ved betalingsmislighold for gjennomførte salg. Risikoen er noe større i industrimarkedet og på tilgodehavender på omsetning (livdyr) til eiernes egen produksjon. For industrimarkedet er kredittforsikring etablert for en betydelig del av kundeporteføljen. I livdyrmarkedet er det mange små aktører slik at risikoen samlet sett er beskjeden.

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket. Beregnet garantiansvar ved utløpet av 2017 var 866,5 mill kr (i 2016 1 041 mill kr), og garantiansvar basert på saldo 31.12.2017 var 406,3 mill kr (året før 476 mill kr). Tallene for 2018 er ved avleggelsen av regnskapet ikke klare.

STYRETS DISPONERING

Som følge av underskudd i 2018 er det ikke grunnlag for disponering.

DEKNING AV UNDERSKUDD I NORTURA SA 2018

Årsresultat i Nortura SA	**-6 677 177**
Overføres til/fra fond for vurderingsforskjeller	-1 114 905
Overføres til/fra annen egenkapital	-5 562 272

Oslo, 13. februar 2019

Trine Hasvang Vaag
Styreleder

Per Heringstad
Nestleder

Hans Thorn Wittussen
Konstituert konsernsjef

Olav Håkon Ulfsnes

Johan Narum

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Bente Roer

Merete Sund

Jon Lilleslett

Jan Erik Fløtre

Kenneth Johansen

Ken Ove Sletthaug

Erlend Rønning

Viggo Sennesvik

Tove Berit Berg

Resultat

Tall i 1 000 kr **Driftsinntekter**	Note	**Konsern 2018**	**Konsern 2017**	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
Salgsinntekt	3, 21	20 799 108	21 048 482	16 417 973	16 776 173
Annen driftsinntekt	3, 19, 21	2 650 218	2 496 241	2 505 796	2 493 931
Sum driftsinntekter		**23 449 326**	**23 544 723**	**18 923 769**	**19 270 104**
Driftskostnader					
Varekostnad	4, 21	16 742 694	16 928 375	13 512 027	13 736 119
Personalkostnader	5, 7	3 905 063	3 815 864	3 339 575	3 345 349
Avskrivninger/nedskrivninger på varige driftsmidler	8	493 822	525 028	388 139	412 380
Avskrivninger/nedskrivninger av immaterielle eiendeler	9	46 691	46 676	15 058	8 802
Annen driftskostnad	2, 6, 8, 21	2 172 833	2 075 308	1 747 150	1 794 217
Sum driftskostnader		**23 361 104**	**23 391 251**	**19 001 949**	**19 296 867**
Driftsresultat		**88 222**	**153 472**	**-78 180**	**-26 763**
Finansinntekter og finanskostnader					
Resultat fra investering i datterselskap				106 624	123 571
Resultat fra investering i tilknyttede selskap	12	75 974	42 045	78 753	41 790
Annen finansinntekt	2	79 903	59 599	76 092	54 715
Annen finanskostnad	2, 11	218 546	185 259	195 338	164 582
Netto finansposter		**-62 668**	**-83 615**	**66 131**	**55 495**
Ordinært resultat før skattekostnad		**25 555**	**69 857**	**-12 049**	**28 732**
Skattekostnad	17	24 390	25 215	-5 372	-2 198
ÅRSRESULTAT		**1 165**	**44 643**	**-6 677**	**30 930**
Minoritetens andel av årsresultatet		29 398	29 539		

Styret foreslår følgende disponering av årets resultat:	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
Overføres til/fra fond for vurderingsforskjeller	-1 115	11 944
Overføres etterbetalingsfond		18 986
Overføres til/fra annen egenkapital	-5 562	
Sum disponert	**-6 677**	**30 930**

EIENDELER

ANLEGGSMIDLER Immaterielle eiendeler	*Tall i 1 000 kr* Note	Konsern 31.12.18	Konsern 31.12.17	Morselskap 31.12.18	Morselskap 31.12.17
Utsatt skattefordel	17	292 463	273 020	235 015	215 044
System og rettigheter	9	636 946	417 862	624 353	405 685
Goodwill	9	140 945	169 097	0	0
Sum immaterielle eiendeler		**1 070 354**	**859 980**	**859 369**	**620 728**
Varige driftsmidler					
Bygninger, tomt og annen fast eiendom	8	2 354 969	2 525 604	1 836 247	1 967 352
Maskiner og anlegg	8	671 579	742 697	441 191	519 819
Driftsløsøre, inventar o.l.	8	423 758	492 555	400 598	464 173
Sum varige driftsmidler		**3 450 307**	**3 760 856**	**2 678 037**	**2 951 344**
Finansielle anleggsmidler					
Investeringer i datterselskap	11	0	0	863 929	834 159
Lån til foretak i samme konsern	11,14	0	0	366 029	400 295
Investeringer i tilknyttede selskap	12	263 510	278 803	244 738	255 649
Lån til tilknyttet selskap	14	1 259	7 500	1 259	7 500
Investeringer i aksjer og andeler	13	4 204	3 998	1 203	1 368
Innskudd i pensjonskasse	7,21	530 550	470 550	530 550	470 550
Pensjonsmidler	7	1 742	2 330	0	1 076
Andre langsiktige fordringer	14	50 834	45 594	45 794	40 436
Sum finansielle anleggsmidler		**852 099**	**808 775**	**2 053 502**	**2 011 033**
Sum anleggsmidler		**5 372 761**	**5 429 611**	**5 590 907**	**5 583 106**
OMLØPSMIDLER **Varebeholdning**					
Varebeholdning	4, 15	2 178 518	2 099 755	1 776 909	1 743 961
Sum varebeholdning		**2 178 518**	**2 099 755**	**1 776 909**	**1 743 961**
Kortsiktige fordringer					
Kundefordringer	14, 15	1 114 855	1 281 663	584 348	729 116
Andre kortsiktige fordringer	14, 20	105 798	186 698	191 038	266 600
Sum kortsiktige fordringer		**1 220 654**	**1 468 361**	**775 386**	**995 716**
Kontanter og bankinnskudd					
Kontanter og bankinnskudd	16	703 663	570 987	634 878	482 343
Sum kontanter og bankinnskudd		**703 663**	**570 987**	**634 878**	**482 343**
Sum omløpsmidler		**4 102 834**	**4 139 103**	**3 187 173**	**3 222 020**
SUM EIENDELER		**9 475 595**	**9 568 714**	**8 778 080**	**8 805 126**

EGENKAPITAL OG GJELD

EGENKAPITAL Innskutt egenkapital	Tall i 1 000 kr Note	Konsern 31.12.18	Konsern 31.12.17	Morselskap 31.12.18	Morselskap 31.12.17
Obligatorisk andelskapital	18	227 966	230 858	227 966	230 858
Frivillig andelskapital	18	264	264	264	264
Sum innskutt egenkapital		228 230	231 122	228 230	231 122
Opptjent egenkapital					
Annen egenkapital	18	0	0	1 862 830	1 901 007
Konsernets fond	18	1 928 680	1 994 898	0	0
Fond for vurderingsforskjeller	18	0	0	127 382	128 497
Medlemskapitalkonto	18	520 149	523 190	520 149	523 190
Etterbetalingsfond	18	228 985	228 985	228 985	228 985
Minoritetsinteresser	18	162 268	143 696	0	0
Sum opptjent egenkapital		**2 840 082**	**2 890 771**	**2 739 346**	**2 781 680**
Sum egenkapital		**3 068 312**	**3 121 893**	**2 967 576**	**3 012 802**
LANGSIKTIG GJELD **Avsetning for forpliktelser**					
Pensjonsforpliktelser	7	54 206	54 755	54 206	54 755
Langsiktige finansielle forpliktelser	8, 16	727	727	0	0
Avsetning for forpliktelser	10	189 955	79 307	189 955	79 307
Forpliktelse ved utsatt skatt	17	3 429	1 433	0	0
Sum avsetning for forpliktelser		**248 318**	**136 222**	**244 162**	**134 062**
Annen langsiktig gjeld					
Gjeld til kredittinstitusjoner	14, 15, 16	617 125	1 226 375	598 167	1 207 775
Obligasjonslån	16	2 206 000	2 368 000	2 206 000	2 368 000
Subordinert hybrid obligasjonslån	16	500 000	0	500 000	0
Annen langsiktig gjeld	14, 16	55 324	42 225	47 324	32 391
Sum annen langsiktig gjeld		**3 378 449**	**3 636 600**	**3 351 491**	**3 608 166**
Sum langsiktig gjeld		**3 626 767**	**3 772 823**	**3 595 653**	**3 742 228**
KORTSIKTIG GJELD					
Gjeld til kredittinstitusjoner	16	45 929	68 024	0	0
Leverandørgjeld	14	1 244 922	1 176 413	976 173	912 033
Betalbar skatt	17	23 477	24 768	5 000	5 013
Skyldig offentlige avgifter	15	201 964	233 812	161 415	187 303
Annen kortsiktig gjeld	14, 16, 20, 22	1 264 224	1 170 982	1 072 263	945 748
Sum kortsiktig gjeld		**2 780 516**	**2 673 998**	**2 214 851**	**2 050 096**
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		**9 475 595**	**9 568 714**	**8 778 080**	**8 805 126**

Oslo, 13. februar 2019

Trine Hasvang Vaag
Styreleder

Olav Håkon Ulfsnes

Bente Roer

Jan Erik Fløtre

Erlend Rønning

Per Heringstad
Nestleder

Johan Narum

Merete Sund

Kenneth Johansen

Viggo Sennesvik

Hans Thorn Wittussen
Konstituert konsernsjef

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Jon Lilleslett

Ken Ove Sletthaug

Tove Berit Berg

Kontantstrøm

	Tall i 1 000 kr **Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter**	**Konsern 2018**	**Konsern 2017**	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
	Resultat før skattekostnad	25 555	69 857	-12 049	28 732
-	Periodens betalte skatter	-24 768	-32 280	-4 678	-5 453
-/+	Gevinst og tap på anleggsmidler	557	-6 701	-1 437	-6 701
+	Avskrivninger og nedskrivninger	540 513	571 704	403 197	421 182
+/-	Endring i varelager	-78 764	10 257	-32 948	61 219
+/-	Endring i kundefordringer	166 808	-230 202	144 768	-52 161
+/-	Endring i leverandørgjeld	68 509	154 731	64 140	69 667
+/-	Resultat ved bruk av egenkapitalmetoden	-75 974	-42 045	-78 753	-41 790
+/-	Endring i andre tidsavgrensningsposter	134 235	-104 363	165 473	-238 198
=	**Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter**	**756 670**	**390 957**	**647 714**	**236 498**
	Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
+	Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	2 912	34 120	7 620	34 120
-	Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-427 002	-660 272	-354 742	-540 466
+/-	Endring i langsiktige fordringer	-6 498	4 542	27 649	63 996
+	Innbetalinger ved andre investeringer og utbytte	97 859	31 568	95 852	30 806
-	Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	-60 155	-146 693	-64 048	-132 867
=	**Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter**	**-392 883**	**-736 734**	**-287 669**	**-544 410**
	Kontantstømmer fra finansieringsaktiviteter				
+	Innbetalinger ved opptak av ny langsiktig gjeld	199 992	200 000	199 992	200 000
-	Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	-736 447	-101 321	-734 940	-89 953
+/-	Netto inn-/utbetalinger av obligasjonslån	333 500	380 000	333 500	380 000
+/-	Netto endring i kortsiktig gjeld til kredittinstitusjoner	-22 094	-126 893	0	-169 500
+/-	Inn / utbetalinger av egenkapital	-6 061	243	-6 061	243
=	**Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter**	**-231 110**	**352 029**	**-207 509**	**320 790**
=	**Netto endring i kontanter og bankinnskudd**	**132 676**	**6 252**	**152 536**	**12 878**
+	Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	570 987	564 735	482 343	469 465
=	**Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt**	**703 663**	**570 987**	**634 878**	**482 343**

Note 1: Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk i Norge.

KONSOLIDERING

Konsernregnskapet presenterer samlet økonomisk stilling, resultat av årets virksomhet og kontantstrømmer for morselskapet, Nortura SA, og datterselskapene. Datterselskap omfatter de selskap hvor Nortura SA direkte eller indirekte har bestemmende innflytelse. Bestemmende innflytelse anses, i utgangspunktet, å foreligge når en direkte eller indirekte eier mer enn 50 % av den stemmeberettigede kapital. Det anvendes enhetlige regnskapsprinsipp for alle selskap som inngår i konsernet. Alle transaksjoner mellom konsernselskapene, mellomværende og urealiserte konserngevinster elimineres i konsernregnskapet.

Eierandeler i datterselskap innarbeides i konsernregnskapet etter oppkjøpsmetoden. Forskjellen mellom kostpris for eierandelene og bokført verdi av netto eiendeler på oppkjøpstidspunktet analyseres og henføres til de enkelte balanseposter i henhold til virkelig verdi. Kostpris som overstiger virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler, aktiveres som goodwill og avskrives i resultatregnskapet i takt med de underliggende forhold for forventet økonomisk levetid. Ved oppkjøp anvendes nominell skattesats ved beregning av utsatt skatt på merverdi eksklusiv goodwill. Ved trinnvise kjøp utgjør anskaffelseskost summen av virkelig verdi av tidligere eierandeler på oppkjøpstidspunktet og anskaffelseskost på siste kjøp. Dersom tidligere eierandeler har økt i verdi, føres verdiendringen mot opptjent egenkapital i konsernregnskapet. Er verdiendringen negativ, resultatføres denne som nedskrivning. Minoritetsinteresser inngår i konsernets egenkapital.

Tilknyttede selskap er selskap der konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll, og hvor andelen er av langsiktig strategisk karakter. Betydelig innflytelse foreligger normalt der konsernet har en eierandel på mellom 20 % og 50 %. Tilknyttede selskap innarbeides etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Konsernets andel av resultatet fra tilknyttede selskap er basert på resultat etter skatt i det tilknyttede selskapet med fradrag for eventuelle avskrivninger på merverdier som skyldes at kostpris på eierandelene var høyere enn den ervervede andel av bokført egenkapital. I resultatregnskapet er andel av resultatet i tilknyttet selskap vist under finansposter. I balansen vises eierandeler i tilknyttede selskap under anleggsmidler. Andel av underskudd i tilknyttede selskap resultatføres ikke hvis dette medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ, med mindre konsernet har påtatt seg en forpliktelse eller avgitt garantier for det tilknyttede selskapet. Forskjellen mellom balanseført beløp og anskaffelseskost overføres til fond for vurderingsforskjeller.

Ved innarbeidelse av investeringer i datterselskap og tilknyttede selskap hvor årsregnskapene er utarbeidet i utenlandsk valuta, omregnes balanseposter til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs. Resultatposter omregnes til norske kroner ved å benytte gjennomsnittskurs for regnskapsåret. Omregningsdifferansen som oppstår ved at selskapets inngående egenkapital og årets resultat er omregnet til annen kurs enn utgående egenkapital, føres som korreksjon til konsernets egenkapital. Dette omfatter også kursgevinster eller – tap som oppstår på transaksjoner som anses som valutasikring av en nettoinvestering i et utenlandsk selskap.

DRIFTSINNTEKTER OG ANDRE INNTEKTER

Inntekt fra salg av varer resultatføres når levering har funnet sted og det vesentligste av risiko og avkastning er overført. Tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

DRIFTSKOSTNADER

Kostnader resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt.

SÆRLIGE POSTER

Særlige poster er vesentlige poster som er uvanlige og/eller uregelmessige. Slike poster spesifiseres på egen linje, og grunnlaget for presentasjon på egen linje opplyses om i en note.

HOVEDREGEL FOR KLASSIFISERING AV EIENDELER OG GJELD

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk klassifiseres som anleggsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, samt andre eiendeler som knytter seg til varekretsløpet, klassifiseres som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er tilsvarende kriterier lagt til grunn.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket av- og nedskrivninger. Langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld er vurdert til pålydende beløp.

IMMATERIELLE EIENDELER

Goodwill er forskjellen mellom anskaffelseskost ved kjøp av virksomhet og virkelig verdi av konsernets andel av netto identifiserbare eiendeler i virksomheten på oppkjøpstidspunktet. Goodwill ved oppkjøp av datterselskap er klassifisert som immateriell eiendel. Goodwill ved kjøp av andel i tilknyttet selskap inngår i balanseført verdi på investeringer i tilknyttet selskap. Goodwill testes årlig for verdifall og balanseføres til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte av- og nedskrivninger. Avskrivninger for goodwill er fem år med mindre lengre levetid er særskilt begrunnet.

Investeringer knyttet til systemer og rettigheter balanseføres i den grad det kan identifiseres en fremtidig økonomisk fordel knyttet til utvikling og kjøp av en identifiserbar immateriell eiendel og utgiftene kan måles pålitelig. I motsatt fall kostnadsføres slike utgifter løpende. Balanseførte systemer og rettigheter avskrives lineært over økonomisk levetid.

ANLEGGSMIDLER

Varige driftsmidler

Investeringer i produksjonsanlegg og andre varige driftsmidler måles til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Anskaffelseskost for varige driftsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives lineært over den økonomiske levetiden. Renter som knytter seg til anleggsperioden for betydelige varige driftsmidler under oppføring balanseføres som en del av kostprisen. Kostnader forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir løpende kostnadsført. Kostnader ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig, aktiveres og avskrives i takt med driftsmiddelet. Dersom gjenvinnbart beløp av driftsmiddelet er lavere enn balanseført verdi og verdifallet forventes ikke å være forbigående, foretas nedskrivning til gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdien av de framtidige kontantstrømmene som eiendelen forventes å generere.

Leieavtaler

Leieavtaler vurderes som finansiell eller operasjonell leie etter en konkret vurdering av den enkelte avtale. Eiendeler som leies på betingelser som i det vesentlige overfører økonomisk risiko og kontroll til selskapet (finansiell leie), balanseføres som varige driftsmidler og tilhørende leieforpliktelser medtas

i balanseposten avsetning for forpliktelse til nåverdien av leiebetalingene. Driftsmiddelet avskrives planmessig, og forpliktelsen reduseres med betalt leie etter fradrag for beregnet rentekostnad.

Aksjer og andeler i tilknyttet selskap og datterselskap
Investeringer i datterselskap vurderes etter kostmetoden, og tilknyttet selskap vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investeringene vurderes til anskaffelseskost fratrukket eventuelle nedskrivninger. Nedskrivning til virkelig verdi gjennomføres dersom verdifallet ikke er forbigående. Utbytte, konsernbidrag og andre utdelinger fra datterselskap er inntektsført samme år som det er avsatt i givers regnskap. Overstiger utbyttet eller konsernbidraget fra datterselskap andel av opptjent resultat etter anskaffelsestidspunktet, representerer den overskytende del tilbakebetaling av investert kapital, og utdelingene er fratrukket investeringens verdi i balansen til morselskapet.

Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler
Investeringer i anleggsaksjer og andeler hvor selskapet ikke har betydelig innflytelse, balanseføres til anskaffelseskost. Investeringene nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Mottatt utbytte fra selskapene som representerer avkastning i eiertiden, inntektsføres som annen finansinntekt.

Langsiktige fordringer
Langsiktige fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger. Renteinntekter regnskapsføres når de er opptjent.

OMLØPSMIDLER

Varer
Beholdninger av varer vurderes til det laveste av kostpris etter "først inn - først ut"-prinsippet og virkelig verdi. Kostpris for tilvirkede varer er direkte materialer, direkte lønn samt andel av indirekte tilvirkningskostnader, mens kostpris for innkjøpte varer er anskaffelseskost. Årets varekostnad består av kostpris solgte varer med tillegg av eventuell nedskrivning i samsvar med god regnskapsskikk pr. årsslutt. Virkelige verdier er estimert salgspris fratrukket estimerte utgifter til ferdigstillelse, salg og distribusjon.

Fordringer
Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventede tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Bankinnskudd og kontanter
Regnskapslinjen bankinnskudd og kontanter inkluderer både kontanter og bankinnskudd.

PENSJONSORDNINGER

Konsernet har både innskuddsordninger og ytelsesordninger for sine ansatte og pensjonister. Konsernet har også pensjonsordninger som går over driften.

Innskuddsordning
Den innskuddsbaserte pensjonsordningen er en ordning hvor Nortura SA betaler faste innskudd til et fond som forvaltes av selskapets pensjonspartner, og hvor det ikke foreligger noen juridiske forpliktelser til å betale ytterligere innskudd. Innbetalinger til innskuddsordningen kostnadsføres fortløpende.

Ytelsesordning
Den generelle ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. Eierinteressen i Nortura Konsernpensjonskasse presenteres som Innskudd i pensjonskasse og vurderes til anskaffelseskost. Investeringen nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående.

AFP-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning, Selskapene innen avtaleområdet LO - NHO har en reell økonomisk forpliktelse som følge av avtalen om ny AFP-ordning. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å muliggjøre innregning av forpliktelse i årsregnskapet. Dette medfører at ingen forpliktelse for AFP-ordning er balanseført.

Den resterende ytelsesbaserte pensjonsordningen i konsernet gjelder datterselskapet Norsk Protein AS, og er en ordning som gir pensjonister kontraktsmessige rettigheter til fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsforpliktelsen beregnes basert på en opptjening og benytter forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt aktuarielle forutsetninger for dødelighet, frivillig avgang med mer.

Netto pensjonsforpliktelse består av brutto pensjonsforpliktelse fratrukket virkelig verdi av pensjonsmidler. Netto pensjonsforpliktelse på underfinansierte ordninger balanseføres som langsiktige finansielle forpliktelser, mens netto pensjonsmidler på overfinansierte ordninger balanseføres som finansielle anleggsmidler dersom der er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes. Arbeidsgiveravgift inkluderes i tallene for faktisk underfinansierte ordninger.
Endringer i forpliktelser som skyldes endringer i pensjonsplanen, kostnadsføres umiddelbart dersom planendringer er ubetingede på tidspunkt for endring. Effekten av endring i forpliktelser knyttet til endring i forutsetninger (estimatavvik) føres direkte mot egenkapitalen i henhold til IAS 19.

Netto pensjonskostnad, som er brutto pensjonskostnad fratrukket estimert avkastning på pensjonsmidlene og endringer i pensjonsplaner, klassifiseres som ordinær driftskostnad og er presentert under personalkostnader i resultatregnskapet.

Pensjonsordning over drift
Pensjonsforpliktelser finansiert over driften gjelder topplederpensjon. Denne forpliktelsen er beregnet og balanseført under pensjonsforpliktelser. Pensjonspremien anses i disse tilfeller som pensjonskostnad og klassifiseres sammen med personalkostnader.

SKATTER

Skattekostnaden sammenstilles med regnskapsmessig resultat før skatt. Skatt knyttet til egenkapitaltransaksjoner føres mot egenkapitalen. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets direkte skattepliktige inntekt) korrigert for feil i tidligere års beregninger, endring i netto utsatt skatt, samt formuesskatt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel presenteres netto i balansen for skatteposisjoner knyttet til selskap som inngår i skattekonsernet. Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Ved beregningen benyttes nominell skattesats. Positive og negative forskjeller vurderes mot hverandre innenfor samme tidsintervall. Utsatt skattefordel oppstår dersom en har midlertidige forskjeller som gir opphav til skattemessige fradrag i framtiden. Utsatt skattefordel balanseføres når det er sannsynlig at denne kan utnyttes i framtidige år.

VALUTA

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til valutakurs på transaksjonstidspunktet. Pengeposter i utenlandsk valuta, som ikke inngår i sikringsforhold, vurderes til dagskurs og eventuelle urealiserte og realiserte gevinster eller tap resultatføres under finansposter.

Resultatførte valutavirkninger på gjeld som sikrer netto investeringer i utenlandske datterselskap reverseres i konsernselskapet og føres mot omregningsdifferanse under egenkapitalen.

FINANSIELLE INSTRUMENTER

Nortura benytter finansielle sikringsinstrumenter for å redusere effekten av svingningene i valutakurser og markedsrenter (NIBOR). Sikringsinstrumentene balanseføres ikke. Endring i beregnet markedsverdi for sikringshandler myntet på regnskapsperioder senere enn balansedato resultatføres først i den aktuelle regnskapsperiode.

BRUK AV ESTIMATER OG INFORMASJON OM BETYDELIGE ESTIMATER

De beskrevne regnskapsprinsippene innebærer at ledelsen i Nortura SA har anvendt estimater og forutsetninger som påvirker poster i resultat og balanse. Estimatene baseres på erfaring og en vurdering av underliggende faktorer. Framtidige hendelser og endringer i rammebetingelser kan medføre at estimater og forutsetninger må endres. Endringer i regnskapsmessige estimater resultatføres i den periode estimatene endres, med mindre utsatt resultatføring følger av god regnskapsskikk. Vurderinger, estimater og forutsetninger som har vesentlig effekt for regnskapet oppsummeres nedenfor.

AVSKRIVNINGER

Avskrivninger av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler er basert på antatt levetid for disse. Endrede markedsforhold og framtidige investeringsbeslutninger vil påvirke eksisterende produksjonskapasitet og forventet brukstid. Dette kan gi grunnlag for endrede avskrivningsprofiler og vil påvirke framtidige resultater.

NEDSKRIVNINGER

Nortura SA har betydelige investeringer i varige driftsmidler, immaterielle eiendeler inkludert goodwill, tilknyttede selskaper og datterselskap. Disse anleggsmidlene testes for nedskrivninger når det foreligger indikatorer på mulig verdifall. Slike indikatorer kan være endringer i markedspriser, avtalestrukturer, negative hendelser eller andre driftsforhold. Ved beregning av gjenvinnbart beløp må det gjøres en rekke estimater vedrørende framtidige kontantstrømmer der prisbaner, salgsvolum og levetid er blant de viktigste faktorene.

PENSJONER

Beregning av virkelig verdi av pensjonsforpliktelser er basert på flere økonomiske og demografiske forutsetninger. Enhver endring i de anvendte forutsetninger påvirker den beregnede forpliktelsen. Det henvises til note for en nærmere beskrivelse av hvilke forutsetninger som er lagt til grunn.

UTSATT SKATTEFORDEL

Utsatt skattefordel balanseføres bare i den grad det er sannsynlig at det vil være framtidig skattepliktig overskudd som er stort nok til å nyttiggjøre seg skattefordelen enten ved at enheten har vist overskudd nylig eller ved at det er identifisert eiendeler med merverdier.

AVSETNINGER

For enkelte resultatposter i regnskapet avsettes det for forventende framtidige kostnader basert på estimater og informasjon som er tilgjengelig på tidspunkt for regnskapsavleggelse. Disse avsetningene kan avvike fra faktisk framtidig kostnad. Avsetninger knytter seg eksempelvis til omstillingskostnader, tap på kundefordringer, ukurans på varer og betingede tap som er sannsynlige og kvantifiserbare, herunder omtvistede forhold og rettsaker.

TILSKUDD

Tilskudd er presentert etter bruttometoden for det som gjelder virksomhetens drift. Tilskudd som gjelder virksomhetens drift er presentert som andre inntekter i regnskapet. Tilskuddet er bokført i samme periode som tilsvarende kostnader/investeringer. Skattefunn bokføres etter endelig mottak av skatteoppgjør. Se nærmere omtale av tilskudd under note 19.

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter og bankinnskudd.

ENDRING AV REGNSKAPSPRINSIPP

Virkning av endring av regnskapsprinsipp føres direkte mot egenkapitalen. Virkningen av prinsippendringen måles på tidspunktet for inngående balanse. Sammenligningstall omarbeides i den grad det er vesentlig. Sammenligningstall omarbeides ikke dersom det påløper store kostnader og det ikke er vesentlig i forhold til forståelsen av selskapets inntjeningsevne.

Konsernet har endret regnskapsprinsipp med virkning fra 1. januar 2018 på omstillingsordningen "gavepensjon" for de ansatte. Se nærmere omtale i note 10 og 18.

Konsernet har også endret regnskapsprinsipp på presentasjon og måling av eierinteressen i Norturas Konsernpensjonskasse. Se nærmer omtale i note 7.

Note 2: Sammenslåtte poster

Annen finansinntekt	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Renteinntekter fra foretak i samme konsern	0	0	10 767	15 321
Annen renteinntekt	26 257	21 664	23 788	20 771
Annen finansinntekt	224	6 599	5 765	6 424
Valutagevinst	53 422	31 336	35 773	12 200
Sum finansinntekt	**79 903**	**59 599**	**76 092**	**54 715**

Annen finanskostnad	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Rentekostnader til foretak i samme konsern	0	0	262	0
Annen rentekostnad	148 111	136 518	140 171	131 053
Annen finanskostnad	29 711	10 448	24 927	9 692
Valutatap	40 724	38 293	24 795	23 836
Nedskrivning av finansielle omløpsmidler og anleggsmidler	0	0	5 183	0
Sum finanskostnad	**218 546**	**185 259**	**195 338**	**164 582**

Andre driftskostnader	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Reperasjon og vedlikehold	297 238	330 214	221 793	255 326
Energikostnader	303 612	248 868	208 220	165 603
Transportkostnader	368 094	324 922	246 310	244 867
Andre driftskostnader	1 203 889	1 171 305	857 984	926 346
Andre driftskostnader konsernselskap	0	0	212 843	202 075
Sum andre driftskostnader	**2 172 833**	**2 075 308**	**1 747 150**	**1 794 217**

Note 3: Spesifisering av inntekter

Salgsinntekter	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Dagligvare, storhusholdning, KBS og industrisalg	15 766 266	16 133 610	13 678 609	14 033 135
Eksport	716 506	652 026	13 718	12 330
Internasjonal handel	2 091 224	1 915 177	0	0
Øvrige områder	2 225 112	2 347 670	1 378 844	1 509 365
Salg til datterselskaper	0	0	1 346 802	1 221 343
Sum salgsinntekter	**20 799 108**	**21 048 482**	**16 417 973**	**16 776 173**

Forklaring:
Dagligvare, storhusholdning og KBS: Omfatter dagligvare kjeder, hotell, bensinstasjoner, kiosker o.l i Norge
Industrisalg: Omfatter andre kjøttbedrifter i Norge
Internasjonal handel: Salg mellom andre land enn Norge
Øvrige områder: Omfatter andre omsetningsledd, salg til medlemmer og ansatte

Annen driftsinntekt	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Gevinst ved salg av anleggsmidler	1 244	6 701	1 436	6 701
Tilskudd jf note 19	22 144	19 863	22 144	19 863
Skattefunn	5 592	1 308	3 757	0
Andre driftsinntekter	2 621 238	2 468 369	2 450 044	2 428 436
Driftsinntekter til datterselskaper			28 415	38 931
Sum annen driftsinntekt	**2 650 218**	**2 496 241**	**2 505 796**	**2 493 931**

Andre driftsinntekter omfatter blant annet slakteinntekter i Nortura SA

Note 4: Spesifisering av varebeholdning

Varebeholdning	Konsern 31.12.2018	Konsern 31.12.2017	Morselskap 31.12.2018	Morselskap 31.12.2017
Råvarer	1 397 602	1 484 818	1 107 241	1 207 441
Varer under tilvirkning og ferdigvarer	400 808	414 039	289 560	335 622
Markedsreguleringslager	380 108	200 897	380 108	200 897
Sum varebeholdning	**2 178 518**	**2 099 755**	**1 776 909**	**1 743 961**
Nedskrivning for ukurans	91 125	91 036	86 031	87 954

Note 5: Personalkostnader

Personalkostnader	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Lønninger	2 827 411	2 767 556	2 372 146	2 385 639
Arbeidsgiveravgift	402 930	381 155	341 195	335 892
Pensjonskostnader jfr. note 7	243 817	229 064	213 754	205 324
Innleid arbeidshjelp	281 426	331 195	278 355	322 449
Andre ytelser	149 479	106 893	134 126	96 045
Sum personalkostnader	**3 905 063**	**3 815 864**	**3 339 575**	**3 345 349**
Antall utførte årsverk	5 151	5 120	4 386	4 443

Honorar og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef	2018	2017
Honorar til styret, råd og utvalg	4 874	4 896
Lønn til tidligere konsernsjef *	3 037	3 030
Innbetalt pensjonspremie for tidligere konsernsjef *	155	146
Fri bil og andre godtgjørelser til tidligere konsernsjef *	247	263
Sum honorarer og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef	**8 313**	**8 335**

Avsetning for pensjons- og andre forpliktelser akkumulert pr 31.12:	2018	2017
Tidligere konsernsjef *	10 264	3 705
Andre i konsernledelsen	14 027	9 655

* Tidligere konsernsjef Arne Kristian Kolberg fratrådte stillingen i november 2018. Hans Thorn Wittusen er konstituert som konsernsjef og hans lønns- og avtaleopplysnning finnes i tabellen under. I avsetning for pensjons- og andre forpliktelser pr 31.12.18 inngår avsetning for sluttvederlag for 12 måneder.

Avtaleforhold vedrørende konsernsjefen:
Det er en gjensidig oppsigelsestid på 6 mnd. Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konsernsjef sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder. Pensjonsordningen er innskuddsbasert foretakspensjon med pensjonsinnskudd som utgjør 6,5% av lønn mellom 1G og 7,1G og 18,5% av lønn mellom 7,1G og 12G samt topplederpensjon som gir pensjonsinnskudd på 46,25% av lønn mellom 12G og 20G.

Avtaleforhold vedrørende den øvrige konsernledelsen:
Konsernledelsen består foruten konstituert konsernsjef Hans Thorn Wittusen av følgende personer:
Ellen Flø Skagen, Harald Bjerknes, Harald Ullevoldsæter, Karin Marie Røhne, Lisbeth Svendsen, Mads Bendixby, Robert Bekkhus og Torleif Bjella.

Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konserndirektørene sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder.

Det foreligger ikke avtaler om bonuser, overskuddsdeling o.l. til fordel for konsernsjef, konsernledelsen eller leder av styret.

	Lønn	Fordel fri bil	Annet	Innbet. Pensjonspremie	Pensjons-forpliktelse	Bilordning
Ellen Flø Skagen	1 385	129	14	187	198	Fri bil
Hans Thorn Wittusen	2 135	175	115	158	2 585	Fri bil
Harald Bjerknes	862	59	6	70	204	Fri bil
Harald Ullevoldsæter	2 162	181	29	173	2 182	Fri bil
Karin Marie Røhne	1 111	-	81	159	-	-
Lisbeth Svendsen	1 918	172	64	163	2 443	Fri bil
Mads Bendixby	1 930	180	23	155	1 632	Fri bil
Robert Bekkhus	2 029	184	18	153	1 798	Fri bil
Torleif Bjella	1 857	200	20	149	2 985	Fri bil
Sum	**15 389**	**1 280**	**370**	**1 367**	**14 027**	

Styret i Nortura SA		**Styrehonorar fra Nortura SA**
Styreleder	Trine Hasvang Vaag	854
Nestleder	Per Heringstad	373
Styremedlem	Bente Roer	280
Styremedlem	Inger Lise Aarrestad Rettedal	272
Styremedlem	Jan Erik Fløtre	311
Styremedlem	Johan Narum	271
Styremedlem	Jon Lilleslett	273
Styremedlem	Merethe Sund	294
Styremedlem	Olav Håkon Ulfsnes	216
Styremedlem (vara)	Endre Johan Østbø	106
Styremedlem (vara)	Hanne Guåker	45
Styremedlem (vara)	Helene Sejerstad Bødtker	49
Styremedlem (vara)	Sigmund Rangen	169
Styremedlem (ansatt repr)	Erlend Rønning	175
Styremedlem (ansatt repr)	Ken Ove Sletthaug	175
Styremedlem (ansatt repr)	Kenneth Johansen	175
Styremedlem (ansatt repr)	Tove Berit Berg	175
Styremedlem (ansatt repr)	Viggo Sennesvik	175
Styremedlem (ansatt repr vara)	Irene Åstveit	50
Sum honorarer		**4 438**

Årsmøte		**Honorar fra Nortura SA**
Ordfører	Håvard Ringnes	146
Varaordfører	Kirsten Helen Myren	12
Sum honorarer		**158**

Fratrått 2018		**Styrehonorar fra Nortura SA**
Styremedlem	Oddveig Gikling Bjørnå	58
Varaordfører	Roy Erik Hetland	12
Leder Kontrollkomite	Terje Rømmen	54
Sum honorarer		**124**

Kontrollkomite i Nortura SA		Honorar fra Nortura SA
Leder	Odd Gunnar Mosen	63
Nestleder	Ole Martin Fjeldberg	32
Medlem	Liv-Julie Vågan	59
Sum honorarer		**154**

Sum honorarer til styret, råd og utvalg	**4 874**

Fast godtgjørelse i Nortura SA

Styreleder	500	Styrets nestleder	250
Styremedlemmer Nortura SA	175	1. varamedlem	50
Ordfører	75	Varaordfører	15
Leder av kontrollkomite	50	Kontrollkomitemed.	40

Det er for styreleder inngått avtale om kompensasjon av husleie for leilighet i Oslo.
Avtalen erstatter ordinær dekning av overnatting. Total dekning for 2018 har vært 168 tusen kr.

Alle medlemstillitsvalgte har fraværsgodtgjørelse. Kretsledere honoreres med fraværsgodtgjørelse for de oppdrag de gjør for organisasjonen.
Fraværsgodtgjørelse: Kr 2 300,- for fravær over 6 timer
Kr 1 150,- for fravær under 6 timer

Note 6: Honorar til revisjon

	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Lovpålagt revisjon	2 924	3 157	1 461	1 700
Andre attestasjonstjenester	168	286	114	266
Skatterådgivining	211	213	7	102
Andre tjenester	283	551	81	333
Sum	**3 586**	**4 207**	**1 663**	**2 401**

Alle beløp er eksklusiv merverdiavgift

Note 7: Pensjoner

Nortura er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene i denne loven.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. Fripolisene ble fraregnet i 2016 til et beløp lik beregnet premiereserve og fri egenkapital i pensjonskassen og ble på det tidspunkt klassifisert som pensjonsmidler i Nortura SA. Konsernet har i 2018 endret regnskapsmessig prinsipp på presentasjon og måling av eierinteressen i pensjonskassen med virkning fra 1.1.2018. Etter oppgjøret i 2016 har Nortura presentert innskutt egenkapital i pensjonskassen som aksjer og andeler, mens opptjent egenkapital har blitt presentert som pensjonsmidler. Siden Nortura ikke har noen pensjonsforpliktelser til pensjonskassen og Nortura er heller ikke i vesentlig grad eksponert for aktuarmessig risiko eller investeringsrisiko knyttet til fripolisene, presenteres eierforholdet som "Innskudd i pensjonskasse" på egen regnskapslinje under finansielle anleggsmidler. Posten vurderes til anskaffelseskost og nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke er forbigående. Sammenligningstallene er omarbeidet. Bidrag fra Nortura til pensjonskassen inngår i anskaffelseskost. Årets bidrag har vært på 60 mill. kr (130 mill. kr i 2017).

De gjenstående på ytelsesordningen som var syke og delvis uføre ved overgangen pr 31.12.16 har i 2018 mottatt fripoliser i Norturas Konsernpensjonskasse. Netto pensjonsmidler knyttet til disse er fraregnet i balansen med 1,1 mill. kr og resultatført som planendring.

Gjenstående pensjonsforpliktelser pr 31.12.18 (sikret) på ytelsesordning gjelder datterselskapet Norsk Protein AS.

AFP-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning, Selskapene innen avtaleområdet LO - NHO har en reell økonomisk forpliktelse som følge av avtalen om ny AFP-ordning. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å muliggjøre innregning av forpliktelse i årsregnskapet. Dette medfører at ingen forpliktelse for ny AFP-ordning er balanseført.

I tillegg er det individuelle pensjoner som er nærmere beskrevet i note 5. Disse presenteres som usikrede ordninger.

Morselskap

Omfatter ordningene pr. 31.12 følgende ansatte:	Ansatte 2018	Ansatte 2017	Pensjonister 2018	Pensjonister 2017
Medlem i pensjonskassen, ytelsesordning	-	-	-	199
Innskuddsbasert pensjon inkl. AFP	5 089	5 445	-	-
Indivduelle ordninger	17	15	-	-

Konsern

Omfatter ordningene pr. 31.12 følgende ansatte:	Ansatte 2018	Ansatte 2017	Pensjonister 2018	Pensjonister 2017
Medlem i pensjonskassen, ytelsesordning	-	-	-	217
Innskuddsbasert pensjon inkl. AFP	5 823	6 064	-	-
Indivduelle ordninger	17	15	-	-
Andre ytelsesordninger	-	-	16	16

Balanseført verdi innskudd i pensjonskasse pr 31.12.	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Innskudd i pensjonskasse	530 550	470 550	530 550	470 550

Årets pensjonskostnad	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	0	5 118	0	5 118
Innbetalt premie	6 327	0	6 327	0
Rentekostnad	-316	5 022	0	4 712
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-259	-5 405	0	-5 058
Resultatført nettomidler ved planendring	1 076	0	1 076	0
Avskrivning av aktuarmessige gevinster/tap	46	45	0	0
Årets pensjonskostnad ytelsesordning	**6 874**	**4 780**	**7 403**	**4 771**
Kostnadsført premie innskuddsordninger	**191 539**	**172 109**	**165 998**	**152 482**
Andre pensjonskostnader, herunder AFP premie	**45 403**	**52 175**	**40 353**	**48 071**
Total pensjonskostnad	**243 816**	**229 064**	**213 754**	**205 324**

Arbeidsgiveravgift for innskuddsordninger og AFP premie er ikke inkludert i tallene ovenfor.

PENSJONSFORPLIKTELSER OG PENSJONSMIDLER	MORSELSKAP					
	2018			2017		
Endring brutto pensjonsforpliktelse	**Sikret**	**Usikret**	**Sum**	**Sikret**	**Usikret**	**Sum**
Pensjonsforpliktelse 1.1.	140 812	54 755	195 567	184 501	51 333	235 834
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	-140 812	0	-140 812	0	0	0
Kostnad ved inneværende periodes pensjonsopptjening	0	-549	-549	5 118	3 063	8 181
Rentekostnad	0	0	0	4 712	31	4 743
AGA av innbetaling pensjonsmidler	0	0	0	-966	0	-966
Aktuariell gevinster og tap	0	0	0	-46 940	328	-46 612
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	0	0	0	-5 613	0	-5 613
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	**0**	**54 206**	**54 206**	**140 812**	**54 755**	**195 567**
Endringer brutto pensjonsmidler						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	141 888	0	141 888	193 914	0	193 914
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise	-148 215	0	-148 215	0	0	
Aktuariell gevinster og tap	0	0	0	-58 319	0	-58 319
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	0	0	0	5 058	0	5 058
Premieinnbetalinger	6 327	0	6 327	6 848	0	6 848
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	0	0	0	-5 613	0	-5 613
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	**0**	**0**	**0**	**141 888**	**0**	**141 888**
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12	**0**	**54 206**	**54 206**	**-1 076**	**54 755**	**53 679**

PENSJONSFORPLIKTELSER OG PENSJONSMIDLER

	KONSERN					
		2018			2017	
Endring brutto pensjonsforpliktelse	**Sikret**	**Usikret**	**Sum**	**Sikret**	**Usikret**	**Sum**
Pensjonsforpliktelse 1.1.	151 040	54 755	205 795	196 690	51 333	248 023
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	-140 812	0	-140 812	0	0	0
Kostnad ved inneværende periodes pensjonsopptjening	0	-549	-549	5 118	3 063	8 181
Rentekostnad	233	0	233	5 022	31	5 053
AGA av innbetaling pensjonsmidler	-45	0	-45	-994	0	-994
Aktuariell gevinster og tap	136	0	136	-48 222	328	-47 894
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-709	0	-709	-6 574	0	-6 574
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	**9 843**	**54 206**	**64 049**	**151 040**	**54 755**	**205 796**
Endringer brutto pensjonsmidler						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	153 370	0	153 370	207 676	0	207 676
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise	-148 215	0	-148 215	0	0	0
Aktuariell gevinster og tap	276	0	276	-60 186	0	-60 186
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	213	0	213	5 405	0	5 405
Premieinnbetalinger	6 650	0	6 650	7 049	0	7 049
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-709	0	-709	-6 574	0	-6 574
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	**11 585**	**0**	**11 585**	**153 370**	**0**	**153 370**
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12	**-1 742**	**54 206**	**52 464**	**-2 330**	**54 755**	**52 425**

Endringer i forpliktelsen	**Konsern 2018**	**Konsern 2017**	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 1.1	52 425	40 348	53 679	41 920
Resultatført pensjonskostnad	6 874	4 780	6 854	4 771
Premiebetalinger	-6 695	-8 043	-6 327	-7 813
Estimatavvik	-140	15 341	0	14 801
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	**52 464**	**52 425**	**54 206**	**53 679**
Balanseførte pensjonsmidler etter IAS 19	**1 742**	**2 330**	**0**	**1 076**
Balanseført pensjonsforpliktelse	**54 206**	**54 755**	**54 206**	**54 755**

Ved beregning av pensjonskostnad og pensjonsforpliktelse er følgende forutsetninger lagt til grunn i konsernet og morselskap

	2018	**2017**
Diskonteringsrente	2,60 %	2,30 %
Avkastning på pensjonsmidler i %	2,60 %	2,30 %
Lønnsvekst i %	2,50 %	2,25 %
Pensjonsregulering i %	0,00 %	0,00 %
Regulering av folketrygdens grunnbeløp	2,50 %	2,25 %

Prosentvis fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier pr 31. desember var

	2018	**2017**
Aksjer verdijustert	16,1 %	20,0 %
Omløpsobligasjoner	55,0 %	51,2 %
Pengemarked	5,6 %	9,0 %
Anleggsobligasjoner	10,3 %	7,0 %
Eiendom	12,8 %	12,5 %
Annet	0,2 %	0,3 %

Note 8: Varige driftsmidler

MORSELSKAP	Bygninger og Tomt	Maskiner	Drifts-løsøre	Sum 2018	Sum 2017
Anskaffelseskost 01.01.	4 526 499	2 443 101	1 105 051	8 074 651	7 930 014
+ Tilgang i året	39 974	61 536	19 505	121 016	356 329
- Avgang i året	-2 617	-6 150	-11 043	-19 810	-211 692
Anskaffelseskost 31.12	**4 563 857**	**2 498 487**	**1 113 512**	**8 175 856**	**8 074 651**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-2 727 610**	**-2 057 295**	**-712 914**	**-5 497 819**	**-5 123 306**
Bokført verdi 31.12	**1 836 247**	**441 191**	**400 598**	**2 678 037**	**2 951 344**
Årets avskrivning	**168 955**	**136 780**	**82 404**	**388 139**	**412 380**
Årets nedskrivning	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Årets avskrivning og nedskrivning	**168 955**	**136 780**	**82 404**	**388 139**	**412 380**
Økonomisk levetid (tomt avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler	-1 384	1 643	1 177	1 436	6 702
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler		3 791	28 557	32 348	31 750

KONSERN	Bygninger og Tomt	Maskiner	Drifts-løsøre	Sum 2018	Sum 2017
Anskaffelseskost 01.01.	5 474 433	3 403 465	1 367 300	10 245 199	10 020 393
+ Tilgang i året	44 909	122 191	22 223	189 324	465 575
- Avgang i året	-2 617	-6 239	-12 573	-21 429	-240 770
Anskaffelseskost 31.12	**5 516 726**	**3 519 417**	**1 376 950**	**10 413 093**	**10 245 199**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-3 161 757**	**-2 847 838**	**-953 191**	**-6 962 786**	**-6 484 342**
Bokført verdi 31.12	**2 354 969**	**671 579**	**423 759**	**3 450 307**	**3 760 856**
Årets avskrivning	**213 504**	**190 209**	**90 109**	**493 822**	**524 947**
Årets nedskrivning	**0**	**0**	**0**	**0**	**81**
Årets avskrivning og nedskrivning	**213 504**	**190 209**	**90 109**	**493 822**	**525 028**
Økonomisk levetid (tomt avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler	-1 384	1 643	985	1 244	6 702
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler (3 til 7 års varighet)		3 844	30 971	34 815	35 432

Note 9: Immaterielle eiendeler

Morselskap	System og rettigheter	2018	2017
Anskaffelseskost 01.01.	421 487	421 487	237 350
+ Tilgang i året	233 726	233 726	184 137
- Avgang i året	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12	**655 213**	**655 213**	**421 487**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-30 860**	**-30 860**	**-15 802**
Bokført verdi 31.12	**624 353**	**624 353**	**405 685**
Årets avskrivning	15 058	15 058	8 802
Årets nedskrivning	0	0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	**15 058**	**15 058**	**8 802**
Økonomisk levetid	5 -10 år		
Avskrivningsplan	lineær		

Tilgang på systemer og rettigheter er i hovedsak knyttet til utvikling og implementering av nytt ERP-system. Det er kun for de fasene av nytt ERP-system som er satt fullstendig i drift at det er påbegynt avskrivninger.

Konsern	System og rettigheter	Goodwill	Sum 2018	Sum 2017
Anskaffelseskost 01.01.	453 290	341 015	794 305	580 571
+ Tilgang i året	237 678	0	237 678	195 208
+ Tilgang nytt datterselskap	0	0	0	18 525
- Avgang i året	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12	**690 969**	**341 015**	**1 031 983**	**794 304**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-54 023**	**-200 069**	**-254 092**	**-207 344**
Bokført verdi 31.12	**636 946**	**140 945**	**777 891**	**586 960**
Årets avskrivning	18 594	28 097	46 691	46 676
Årets nedskrivning	0	0	0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	**18 594**	**28 097**	**46 691**	**46 676**
Økonomisk levetid	5 -10 år	5 -10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær		

Goodwill knytter seg til :	2018	2017
Haworth Holdings Ltd (reduksjon skyldes endring i valuta og årets avskriving)	1 210	3 907
Matiq AS	-	1 500
Prima Slakt AS	139 735	163 690
Sum goodwill	**140 945**	**169 097**

Goodwill til oppkjøp i Prima Slakt AS fra 2014 avskrives over 10 år basert på forventede synergier fra oppkjøpet.

Note 10: Avsetning for forpliktelse

Forsikringsordning
Nortura SA har en forpliktelse for ansatte som blant annet består av uførekapital. I en periode frem til 30.06.2016 har Nortura vært selvassurandør. Avsetningen er basert på meldte skader pr 31.12.2018 for perioden frem til 30.06.2016. Dessuten er det avsatt for skader som har skjedd frem til 31.12.2018 som ikke er meldt, basert på erfaringer fra tidligere forsikringsordning. Fra 01.07.2016 er det inngått en vanlig forsikringsordning der Nortura innbetaler en premie og forsikringsselskapet bærer risikoen.

Omstillingsordninger
Konsernet har endret regnskapsprinsipp med virkning fra 1. januar 2018 for omstillingsordningen "gavepensjon" som tilbys ansatte som er overtallige, i omstilling eller uføre. Ordningen innebærer at den enkelte medarbeider ytes en kompensasjon mot å fratre sin stilling i selskapet tidligere enn normal pensjonsalder, som del av omstillingsprosesser og nedbemanningsløp i Nortura. Medarbeidere som tilfredsstiller vilkårene for fullt opptjent alderspensjon med AFP-tillegg fra fylte 62 år, har mottatt tilbud om en årlig økonomisk støtte i form av gavepensjon, samt en kompensasjon for manglende opptjening i kollektiv pensjonsordning gjennom kompensasjonsperioden. I tidligere år har denne ordningen blitt kostnadsført i takt med utbetaling, og i forbindelse med prinsippendringen er avtaler som var inngått pr 31.12.17 og som fortsatt løper utbetaling på, bokført mot annen egenkapital. Nye inngåtte avtaler i 2018 er avsatt fullt ut pr 31.12.18. Avsetningen er neddiskontert med en diskonteringsrente på 5 % siden den har et langsiktig løp. Diskonteringsrenten er før skatt som reflekterer markedets prissetting av tidsverdien av penger og forpliktelsens særlige risiko.

	Konsern 31.12.2018	Konsern 31.12.2017	Morselskap 31.12.2018	Morselskap 31.12.2017
Forsikringsordning	61 188	79 307	61 188	79 307
Gavepensjon	128 767	0	128 767	0
Avsetning for forpliktelse	**189 955**	**79 307**	**189 955**	**79 307**

Note 11: Investering i datterselskap pr 31.12

	Forretnings-kontor	Eier-/ stem-meandel	Egenkapital i selskapet pr 31.12.2018	Andel av egenkapitalen i selskapet 31.12.2018	Bokført verdi 31.12.2018	Resultat før skatt 2018	Resultat før skatt 2017	Langsiktig lån 31.12.2018
Animalia AS	Oslo	66,0 %	7 561	4 990	3 982	2 038	0	0
Curtis Wool Direct Holdings Ltd	Bingley, UK	87,5 %	208 688	182 602	101 061	30 914	38 697	92 327
Det Nye Kjøkken AS	Asker	67,4 %	-3 768	-2 538	-	-1 591	-1 212	7 368
Fjordkjøkken AS	Hå	56,5 %	119 848	67 714	14 700	28 634	24 507	0
Hå Rugeri AS	Hå	51,0 %	12 775	6 515	28 050	11 118	11 238	10 000
Jærinvest AS	Oslo	100,0 %	759	759	1 500	-28	-39	3 000
Karasjok Slakteeiendom AS	Karasjok	66,0 %	2 748	1 814	660	190	174	2 700
Krokas AS	Oslo	100,0 %	43	43	100	-68	0	0
Kviamarka Eiendom AS	Oslo	100,0 %	27 358	27 358	95 141	8 404	8 040	44 000
Matiq AS	Trondheim	100,0 %	17 035	17 035	8 000	10 352	10 487	0
Norfersk AS	Eidsberg	100,0 %	49 210	49 210	180 005	1 433	-1 108	60 000
Noridane Foods AS	Oslo	65,0 %	38 947	25 315	5 197	9 952	4 797	40 127
Norilia AS	Oslo	100,0 %	24 821	24 821	55 477	10 969	19 437	75 000
Norsk Duroc AS	Hamar	70,0 %	1 148	804	350	847	0	0
Norsk Dyremat AS	Hå	100,0 %	32 528	32 528	45 899	8 798	12 004	0
Norsk Protein AS	Hamar	67,0 %	99 953	66 968	43 688	24 380	29 503	21 000
Optiegg AS	Oslo	100,0 %	30	30	52	0	0	0
Prima Slakt AS	Hå	100,0 %	15 380	15 380	276 134	16 731	24 705	13 000
Scandinavian Poultry Research AS	Våler	51,0 %	1 983	1 011	510	-114	21	0
Telespor AS	Tromsø	80,0 %	9 778	7 822	3 422	187	1 233	1 008
Sum investeringer i datterselskap hos morselskapet			**666 825**	**530 182**	**863 928**	**163 147**	**182 483**	**369 529**
Selskap eiet via datterselskap								
Noridane Food A/S	København, DK	100,0 %	87 366	87 366	12 355	14 471	17 460	
Scapo Hides AB	Skjeberg, Norge	100,0 %	439	439	4 329	33	734	
Sum investeringer i datterselskap hos datterselskap			**87 805**	**87 805**	**16 684**	**14 505**	**18 194**	**0**
Sum investeringer			**754 062**	**617 533**	**880 612**	**176 874**	**200 677**	**369 529**
Nedskrivninger								-3 500
Balanseført investeringer og langsiktige lån					**880 612**			**366 029**

For aksjer i Norfersk AS er kostprisen på 205 mill. kr, nedskrevet med 25 mill. kr tidligere år
For aksjer i Scapo Hides AB er kostprisen 9,7 mill. kr nedskrevet med 6,3 mill. kr i tidligere år
For aksjer i Jærinvest AS er kostprisen 21,2 mill. kr nedskrevet med 19,7 mill. kr i tidligere år
For aksjer i Det Nye Kjøkken AS er kostprisen nedskrevet med 1,7 mill. kr i 2018.
For aksjer i Prima Slakt AS er kostpris økt med 18,3 mill. kr i forbindelse med en betinget forpliktelse knyttet til oppkjøp i tidligere år.

Note 12: Spesifisering av tilknyttede selskap i morselskap og konsern

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden i morselskapet	Forretnings-kontor	Eierandel/ stemmeandel	Kostpris 31.12.18	Bokført verdi 31.12.17	Tilgang/av-gang i året	Resultat-andel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.18
Agrikjøp AS	Oslo	26,1 %	1 151	5 122	0	1 619	-2 392	4 349
Art-Nor AS	Finnsnes	34,2 %	225	2 330	0	-304	0	2 026
Bondevennen SA	Stavanger	33,3 %	1 079	2 067	0	287	0	2 354
Borg Systemvask AS	Sarpsborg	40,0 %	200	2 707	0	2 459	-3 160	2 006
Bunes fryselager AS	Bunes	37,0 %	165	0	165	325	-370	120
Fjordland AS	Oslo	38,9 %	8 160	50 916	0	25 899	-17 400	59 414
Gårdsand AS	Re	20,0 %	100	7 078	-4 085	1 746	-400	4 339
Gårdsand AS, Fisjon	Re	20,0 %	0	0	0	355	0	0
Hå Kylling AS	Nærbø	50,0 %	3 006	3 904	0	3 477	-1 000	6 381
Landkreditt Forsikring AS	Oslo	21,6 %	19 572	32 060	-32 060	33 827	0	0
Longvamør		34,0 %	204	311	0	98	0	409
Malvik Vask og Terminal AS	Malvik	33,3 %	3 000	4 778	0	1 389	-600	5 567
Meråker Kjøtt AS	Meråker	50,0 %	3 504	11 238	0	2 039	0	13 276
Norpri AS	Hå	49,0 %	58 786	58 106	0	2 498	-980	59 623
Norsvin International Holding AS	Hamar	25,0 %	15 168	1 999	7 500	35	0	9 533
Nærbø Kyllingslakt AS	Nærbø	50,0 %	6 150	4 685	0	102	0	4 786
Skala AS	Oslo	50,0 %	6 421	41 092	0	646	0	41 739
Svindland AS	Flekkefjord	32,5 %	2 332	13 696	0	870	-650	13 916
Tun Media AS	Oslo	22,6 %	12 901	13 559	0	1 389	0	14 948
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos morselskapet			**142 124**	**255 649**	**-28 480**	**78 753**	**-26 952**	**244 738**

Investeringer med vesentlig goodwill: Norpri AS	
EK på anskaffelsestidspunkt	8 828
Goodwill ved kjøp	49 958
Akk. Avskriving Goodwill	20 815

Alle aksjene i Landkreditt Forsikring AS er solgt i 2018. Gevinst ved salg er på 35,4 mill. kr.

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden hos datterselskaper	Forretnings-kontor	Eier-andel	Kostpris 31.12.18	Bokført verdi 31.12.17	Tilgang/av-gang i året	Resultat-andel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.18
Bioco AS	Oslo	52,5 %	1 400	14 439	0	-3 768	0	10 671
Miljøfor Norge AS	Ingeberg	38,1 %	1 403	8 470		940	-1 524	7 885
Norskinn AS	Horten	35,7 %	200	245		48,7	-78	215
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos datterselskap			**3 003**	**23 154**	**0**	**-2 779**	**-1 602**	**18 771**
Sum investeringer i tilknyttede selskap i konsernet			**145 127**	**278 803**	**-28 480**	**75 974**	**-28 554**	**263 510**

Note 13: Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler

Investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet	**Eierandel**	**Aksjer/andeler**	**Bokført verdi 31.12.18**
Witvlei Meat LTD	33,7 %	5 600	0
Diverse aksjer (verdi under 500)			1 203
Sum investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet			**1 203**

Investering i aksjer og andeler hos datterselskap	**Bokført verdi 31.12.18**
Diverse aksjer (verdi under 500)	3 001
Sum investeringer i aksjer og andeler hos datterselskap	**3 001**
Sum investeringer i aksjer og andeler i konsernet	**4 204**

Anleggsaksjer og andeler med eierandel mellom 20% og 50% er vurdert som investering i aksjer og andeler når Nortura ikke har betydelig innflytelse. Disse balanseføres til anskaffelseskost.

Note 14: Fordringer og gjeld

Fordringer med forfall senere enn ett år	Konsern 31.12.18	Konsern 31.12.17	Morselskap 31.12.18	Morselskap 31.12.17
Andre langsiktige fordringer	50 834	45 594	45 794	40 436
Lån til tilknyttet selskap	1 259	7 500	1 259	7 500
Lån til foretak i samme konsern			366 029	400 295
Sum fordringer med forfall senere enn ett år	**52 093**	**53 094**	**413 082**	**448 231**
Gjeld med forfall senere enn fem år				
Gjeld til kredittinstitusjoner	326 646	855 180	315 246	842 580
Annen langsiktig gjeld	5 808	6 048	5 808	6 048
Sum gjeld med forfall senere enn fem år	**332 454**	**861 228**	**321 054**	**848 628**
Mellomværende med foretak i samme konsern				
Kundefordringer			33 730	64 648
Andre kortsiktige fordringer			118 731	135 665
Lån til foretak i samme konsern			366 029	400 295
Sum fordringer			**518 490**	**600 608**
Mellomværende med foretak i samme konsern				
Leverandørgjeld			28 344	44 895
Annen kortsiktig gjeld			11 018	1 761
Sum gjeld			**39 362**	**46 656**

Note 15: Pantstillelse, garantiansvar og langsiktige finansielle forpliktelser

Garantiansvar m.v.	Konsern 31.12.18	Konsern 31.12.17	Morselskap 31.12.18	Morselskap 31.12.17
Garantiansvar i favør av Witvlei Meat, Namibia	16 017	16 017	16 017	16 017
Garantiansvar i favør av Oslo Kemnerkontor (skattetrekk)	130 600	150 600	130 600	150 600
Garantiansvar i favør av Hamar Kemnerkontor (skattetrekk)	2 500	2 500	2 500	2 500
Garantiansvar i favør av Jæren Kemnerkontor (skattetrekk)	4 800	5 300	4 800	5 300
Garantiansvar i favør av Eidsberg Kemnerkontor (skattetrekk)	3 500	3 000	3 500	3 000
Garantiansvar i favør av Trondheim Kemnerkontor (skattetrekk)	5 500	5 000	5 500	5 000
Garantiansvar i favør av Oslo Kommune, Næringsetaten	3 374	3 374	3 374	3 374
Garantiansvar i favør av Fjordkjøkken AS	17 400	21 200	17 400	21 200
Garantiansvar i favør av Curtis Wool Direct Ltd.	0	83 183	0	83 183
Garantiansvar i favør av NT Pensjon AS	28 000	30 000	28 000	30 000
Sum garantier og kausjoner stillet av Nortura SA	**211 691**	**320 174**	**211 691**	**320 174**

Nortura konsern har ingen pantsatte eiendeler.

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket .
Beregnet garantiansvar ved utløpet av 2017 var 866,5 mill kr (i 2016 1 041 mill kr), og garantiansvar basert på saldo 31.12.2017 var 406,3 mill kr (året før 476 mill kr).
Tallene for 2018 er ved avleggelsen av regnskapet ikke klare.
Konsernets andel av tap på driftskredittordningen har vært som følger (tall i tusen):

Årstall	2017	2016	2015	2014	2013
Andel av tap	361	713	513	1 133	1 032

Note 16: Finansiell risiko og finansiering

Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittrisiko, råvarerisiko og valutarisiko, og styrer mot å ha en akseptabel risikoeksponering innenfor disse områdene. Rentebærende gjeld er i hovedsak knyttet til flytende interbankrente, og er eksponert for endringer i kortsiktig rentenivå. Obligasjonslån med fast rente er for det meste omgjort til flytende renteeksponering ved rentebytteavtaler ("swaps").

Rentesikringspolicyen er å sikre ca. 50 % av rentebærende gjeld mot rentesvingninger, med gjennomsnittlig rentebindingstid på tre til seks år. Ved årsskiftet var 1 400 mill. kr knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler ("swaps"), med løpetid fra ett til 14 år. I 2016 inngikk selskapet også en "rentekorridor" med 200 mill. kr hovedstol og 3 års løpetid. Instrumentet er selvfinansierende og garanterer maksimal internbankrente ("tak") for beløpet, samtidig som man ikke kommer lavere enn et "gulv". I tillegg var 62,5 mill. kr sikret ved fastrentelån hos Innovasjon Norge, med rentebinding i syv år.

Innfrielse av samtlige rentesikringsinstrumenter pr. 31.12.18 ville gi et tap på 44,0 mill. kr. Markedsverdien på rentebytteavtaler med formål å gjøre lån med flytende rente om til fast rente for selskapet var pr. 31.12.2018 negativ med 81,3 mill. kr. Markedsverdien for rentekorridoren var marginalt positiv. Markedsverdien på rentebytteavtaler med formål å gjøre obligasjoner med fast rente til obligasjonseier om til flytende rente for selskapet er positiv med 37,3 mill. kr.

Nortura-konsernets viktigste kunder er grossister og enkeltkunder innenfor alle kundesegmenter. Betalingsevnen vurderes å være god, noe som er synliggjort gjennom svært begrensende tap gjennom flere år. Risiko for tap som følge av betalingsmislighold hos dagligvaregrossistene og deler av industrikundene er sikret ved at fordringer selges til DNB Bank under inngått avtale om fordringskreditt. Konsernet benytter også kredittforsikring, tredjepartsgarantier og "trade finance"-instrumenter for å redusere motpartsrisiko.

Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til internasjonal handel, virksomhet i England, Danmark og Sverige, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet sikrer vesentlige valutaeksponeringer i balansen som følge av investeringer i utenlandske datterselskaper, ved å benytte derivatinstrumenter som "syntetiske lån" i samme valuta. Sikringene gjøres gjennom en valutaswap i NOKGBP og en rente- og valutaswap ("basis-swap") i NOKDKK. I tillegg sikres vesentlige kontantstrømmer i utenlandsk valuta, som vurderes å ikke kunne avlastes i sluttmarkeder, gjennom sikringsforretninger, primært forwardkontrakter og opsjoner. Ved årsskiftet hadde Nortura og datterselskaper foretatt terminsikring av 4,2 mill. EUR med innfrielse i 2019. Markedsverdien på disse transaksjonene var pr. 31.12.2018 negativ med 1,9 mill. kr. Videre er det inngått opsjonskontrakter for salg av euro på totalt 26 mill. EUR med forfall i 2019, 2020, 2021 og 2022. Markedsverdien på disse transaksjonene var pr. 31.12.2018 negativ med 5,3 mill. kr.

Langsiktig finansiering:
Nortura finansierer seg ved opptak av lån i verdipapiriserte lånemarkeder ved obligasjons- og sertifikatlån, lån hos banker og finansieringsforetak, innskudd fra medlemmer og ansatte, og kassekreditt. Oversikt over morselskapets og konsernets innlån er gjengitt under:

LANGSIKTIGE LÅN

Subordinert gjeld	ISIN	Renter	Løpetid	Utestående	Egen beholdning	Netto utestående	Virkelig verdi	Avdrags-profil
Hybrid Olbligasjonslån	NO 001 0822893	Nibor +4,25%	2018/2078	500 000	-	500 000	488 750	Ingen
Sum subordinert gjeld				**500 000**	**-**	**500 000**	**488 750**	

Verdipapirisert gjeld	ISIN	Renter	Løpetid	Utestående	Egen beholdning	Netto utestående	Virkelig verdi	Avdrags-profil
Obligasjonslån	NO 001 0683691	Nibor +1,65%	2013/2019	230 000	162 000	68 000	68 034	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0709678	Fast 3,98%	2014/2021	400 000		400 000	409 800	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0709686	Fast 4,36%	2014/2024	225 000		225 000	232 560	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0744600	Nibor +1,05%	2015/2020	513 000		513 000	511 256	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0778236	Nibor +1,20%	2016/2022	500 000		500 000	494 800	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0790363	Nibor +1,15%	2017/2023	500 000		500 000	487 900	Ingen
Sum obligasjonslån				**2 368 000**	**162 000**	**2 206 000**	**2 204 350**	

ANDRE LANGSIKTIGE LÅN

Trukne lån i norske kroner	Tatt opp	Forfall	Utestående	Langsiktig lån	Avdragsprofil
Innovasjon Norge	29.01.2010	01.02.2025	54 167	54 167	Lineært fra år tre
Innovasjon Norge	14.12.2012	10.12.2025	70 000	70 000	Lineært fra år tre
Nordiske Investeringsbanken	31.08.2011	31.08.2021	210 000	210 000	Lineært fra år seks
Nordiske Investeringsbanken	22.12.2014	22.12.2024	264 000	264 000	Lineært fra år tre
Sum andre langsiktige banklån			**598 167**	**598 167**	

Sum gjeld til kredittinstitusjoner	**3 304 167**
Annen langsiktig gjeld - rentebærende andel	25 958
Sum langsiktige rentebærende lån og -forpliktelser	**3 330 125**

KORTSIKTIGE GJELD	**Netto utestående**
Rentebærende innskudd fra medlemmer og ansatte	224 217
Kassekreditt i bank	45 929
Sum kortsiktig rentebærende gjeld	**270 146**

Totale rentebærende gjeld i Nortura SA	**3 600 271**

Konsernekstern rentebærende gjeld i morselskap og konsern	**Netto utestående**
Nortura SA	3 528 383
Datterselskaper	71 887
Sum rentebærende gjeld i konsernet	**3 600 271**

Nortura har tatt opp seks obligasjonslån, fire med rammer på 750 mill. kr, ett med ramme 600 mill. kr. og ett med ramme på 500 mill. kr. I tillegg har Nortura tatt opp et subordinert lån med ramme på 500 mill. kr. i 2018. Obligasjonslånene er notert på Nordic ABM (Alternative Bond Market). På denne markedsplassen er det ikke plikt å avlegge regnskap etter IFRS-standard. Eventuell beholdning av egne obligasjoner som planlegges holdt til forfall nettoføres mot gjelden. Obligasjonslån med gjenværende løpetid kortere enn ett år anses å inngå i sertifikatlånporteføljen. Obligasjonslånene har finansielle covenants basert på minimumskrav til egenkapitalandel.

Det subordinerte obligasjonslånet er satt opp for å tilfredsstille Standard & Poors kriterier for 50 % uttelling som egenkapital, men vurderes som gjeld etter norske regnskapsstandarder. Lånet står tilbake for alle senior gjeldskrav mot selskapet, har fleksibilitet til låntaker til å kunne utsette rentebetalinger, og kan innfris ("calles") av låntaker uten ekstra kostnad. Første mulige dato for innfrielse er fem år etter lånets utstedelse.

Løpende likviditetsbehov i morselskapet finansieres normalt delvis ved sertifikatlån med løpetid 3 til 12 måneder. For å eliminere refinansieringsrisikoen ved kortsiktige innlån, samt dekke likviditetsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert syndikert trekkrammer med DNB Bank, Danske Bank og Nordea Bank. Disse har gjenværende løpetid på ca. tre år (700 mill. kr.) og ca. fem år (500 mill. kr.). Nortura kan trekke i norske kroner, engelske pund, danske kroner og Euro.

FRIE LIKVIDER I MORSELSKAP OG KONSERN	
Nortura SA	634 878
Datterselskaper	68 785
Sum frie likvider i konsern	**703 663**

Netto rentebærende gjeld i konsern	**2 896 608**

TILGJENGELIGE LÅNERAMMER I MORSELSKAP OG KONSERN

Langsiktige syndikerte lånerammer i NOK	**Tatt opp**	**Forfall**	**Trukket**	**Tilgjengelig**	**Avdragsprofil**
Transje med løpetid tre år fra signering	21.12.2018	21.12.2021		700 000	ingen
Transje med løpetid fem år fra signering	21.12.2018	21.12.2023		500 000	ingen
Sum utrukne, langsiktige syndikerte lånerammer i NOK				**1 200 000**	

Særskilt trekkfasilitet for finansiering av markedsreguleringslager	15.12.2018	15.12.2019	63 000	87 000
Flervaluta kassekredittrammer (denomiert/ omregnet til NOK)				450 000
Sum utrukne, kortsiktige fasiliteter				**537 000**

Sum ledige trekkrammer i Nortura SA	**1 737 000**

Kassekredittrammer datterselskaper	46 080
Sum ledige trekkrammer konsern	**1 783 080**

Med bakgrunn i sikring av refinansieringsrisiko i trekkrammene, er kortsiktige innlån, herunder sertifikatlån og obligasjonslån med gjenstående løpetid kortere enn ett år, klassifisert som langsiktig gjeld, så lenge trekkrammene overstiger utestående kortsiktige innlån.

Lånerammer hos forretningsbanker og nedbetalingslån hos Innovasjon Norge og Nordiske Investeringsbanken har finansielle covenants basert på nøkkeltall for soliditet (EK-andel) og gjeldsbetjeningsevne (netto rentebærende gjeld/ driftsresultat før avskrivninger). For sistnevnte var ikke ordinære krav i låneavtalene oppfylt ved utgangen av 2018, men Nortura har fått en midlertidig lempning ("waiver") fra kravet, slik at låneavtalene løper videre.

Gjennomsnittlig rentesats for innlån i konsernet i 2018 var 3,83 %

Kortsiktig finansiering morselskap og konsern:
Det er etablert et internasjonalt flervaluta konsernkontosystem i DNB Bank ASA for Nortura SA med kassekreditt på 450 mill. kr. og for Norsk Protein AS på 30 mill. kr, samt i Danske Bank A/S for Noridane Foods AS (N) og Noridane Food A/S (Danmark) med kassekreditt på 60 mill. kr. Morselskapet Nortura SA er i henhold til avtalene ansvarlig for datterselskapenes samlede trekkdisponering under disse rammene.

De enkelte datterselskaper i konsernet er finansiert hovedsakelig ved lån fra morselskapet, mens lån fra eksterne motparter er begrenset til 26,0 mill. kr. Finansiering via morselskapet er delvis klassifisert som langsiktig gjeld i datterselskap og langsiktig lån til foretak i samme konsern i morselskapet.

Det er etablert avtale med DNB om fordringskreditt (factoring) med en ramme på 1.290 mill. kr. for salg til flere av Norturas kunder. Pr. 31.12.2018 utgjorde solgte fakturaer under denne rammeavtalen 522 mill. kr.

Note 17: Skatt

Betalbar skatt	**Konsern 2018**	**Konsern 2017**	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
Resultat før skattekostnad	25 555	69 857	-12 049	28 732
Permanente forskjeller ink. konserneliminering	42 979	21 449	-38 447	-49 877
Resultatandel datterselskap og tilknyttede selskap	-79 742	-42 045	-78 753	-41 790
Underskudd til framføring	93 810	196 221	82 421	212 884
Endring midlertidige forskjeller	13 024	-115 809	46 828	-149 949
Grunnlag betalbar skatt (netto)	**95 626**	**129 674**	**0**	**0**
Skatt (23%/24%)	18 477	19 396	0	0
Formueskatt	5 000	5 013	5 000	5 013
Sum betalbar skatt	**23 477**	**24 409**	**5 000**	**5 013**
Andre konserneffekter	0	359	0	0
Sum betalbar skatt i balansen	**23 477**	**24 768**	**5 000**	**5 013**

Skattekostnad	**Konsern 2018**	**Konsern 2017**	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
Årets betalbare skatt	23 477	24 768	5 000	5 013
Beregnet skatt av etterbetaling og skatt på poster ført mot egenkapital	9 934	0	9 934	0
For mye for lite avsatt tidligere år	-1 230	-1 456	-1 214	-1 254
Utsatt skatt, netto endring	-7 791	1 903	-19 092	-5 957
Sum skattekostnad	**24 390**	**25 215**	**-5 372**	**-2 198**

Spesifikasjon av forskjeller	**Konsern 2018**	**Konsern 2017**	**Morselskap 2018**	**Morselskap 2017**
Anleggsreserve driftsløsøre	-747 831	-751 539	-710 439	-714 744
Pensjonsmidler	1 742	2 330	0	1 077
Gevinst og tapskonto	-4 431	-5 539	-3 988	-4 986
Varelager	-58 537	-64 246	-51 782	-59 691
Leasing	202	395	0	0
Fordringsreserver	-12 870	-8 735	-12 300	-7 565
Regnskapsmessige avsetninger	-236 456	-157 075	-207 264	-111 975
Pensjonsforpliktelser	-54 206	-54 755	-54 206	-54 755
Andre forskjeller	230 550	230 550	230 550	230 550
Sum midlertidige tidsforskjeller	**-881 837**	**-808 614**	**-809 429**	**-722 088**

Framførbar ubenyttet godtgjørelse	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Underskudd til fremføring	-519 415	-453 623	-259 916	-212 884
Forskjell knyttet til rentebegrensingsregler	-11 273	-13 786	0	0
Andre forskjeller	98 730	95 211	1 093	0
Sum midlertidige forskjeller	**-1 313 795**	**-1 180 812**	**-1 068 252**	**-934 972**
Utsatt skattefordel (22%/23%)	**289 035**	**271 587**	**235 015**	**215 044**

Vist i balansen	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Utsatt skattefordel	292 463	273 020	235 015	215 044
Utsatt skatteforpliktelse	3 429	1 433		
Netto utsatt skattefordel og utsatt skatt	**289 035**	**271 587**	**235 015**	**215 044**

Utsatt skattefordel kan sannsynliggjøres gjennom fremtidig inntjening.

Note 18: Egenkapital

Obligatorisk andelskapital som er sagt opp, blir overført til kortsiktig gjeld
Frivillig andelskapital som er sagt opp, blir overført til langsiktig gjeld
Årlig avsatte beløp innestående på medlemskapitalkonto tilbakebetales kontoinnehaver 7 år etter det året avsetningen fant sted.

EGENKAPITALEN I MORSELSKAPET

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andelskapital	Annen egenkapital	Medlems-kapitalkonto	Etterbeta-lingsfond	Fond for vurde-ringsforskjeller	Sum
Egenkapital 31.12.2017	230 858	264	1 901 007	523 190	228 985	128 497	3 012 802
Endring av regnskapsprinsipp			-33 257				-33 257
Egenkapital 1.1.2018	**230 858**	**264**	**1 867 750**	**523 190**	**228 985**	**128 497**	**2 979 545**
Endring andelskapital	-2 892						-2 892
Utbetalt medlemskapitalkonto				-3 041			-3 041
Årets resultat			-5 562			-1 115	-6 677
Andre endringer			642				642
Egenkapital 31.12.18 hos morselskapet	**227 966**	**264**	**1 862 830**	**520 149**	**228 985**	**127 382**	**2 967 576**

Endring i regnskapsprinsipp gjelder avsetning for omstillingsordningen "gavepensjon" som fra og med 2018 blir avsatt og kostnadsført det året avtalen blir inngått. Justering i annen egenkapital gjelder inngåtte avtaler før 2018 som fortsatt løper utbetaling på. Av vesentlighetshensyn er sammenligningstall ikke omarbeidet. Beløpet er etter skatt. Se ytterligere beskrivelse i note 10.

Det er ingen rente på medlemskapital i 2017 eller 2018.

EGENKAPITALEN I KONSERNET

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig an-delskapital	Konsernets fond	Medlems-kapitalkonto	Etterbeta-lings-fond	Minoritets-interesser	Sum
Egenkapital 31.12.2017	230 858	264	1 994 898	523 190	228 985	143 696	3 121 893
Endring av regnskapsprinsipp			-33 257				-33 257
Egenkapital 1.1.2018	**230 858**	**264**	**1 961 641**	**523 190**	**228 985**	**143 696**	**3 088 636**
Endring andelskapital	-2 892						-2 892
Utbetalt medlemskapitalkonto				-3 041			-3 041
Tilgang minioritet			-692			4 610	3 918
Årets resultat			-28 233			29 398	1 165
Minoritetens andel utbytte						-16 025	-16 025
Omregningsdifferanse og andre endringer			-4 036			589	-3 447
Egenkapital 31.12.18 hos konsernet	**227 966**	**264**	**1 928 680**	**520 149**	**228 985**	**162 268**	**3 068 312**

Note 19: Offentlige tilskudd

For Nortura Konsernet og Nortura SA er det mottatt statlige tilskudd i henhold til tabellen under.
Tilskuddene er ført etter bruttometoden. Tilskuddene inngår i Annen driftsinntekt jf note 2

	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Innovasjon Norge	2 000	0	0	0
Norges Forskningsråd	14 141	13 369	14 141	13 369
Skattefunn	5 592	1 308	3 757	0
Statens landbruksforvaltning	8 003	6 494	8 003	6 494
Sum offentlige tilskudd	**29 736**	**21 171**	**25 901**	**19 863**

Forklaring:
Norges Forskningsråd: Tilskudd i hvert enkelt prosjekt i henhold til regelverk hos Norges Forskningsråd.
Statens landbruksforvaltning: Prisnedskrivingstilskudd for eggprodukter i henhold til dagens regelverk og Sodd tilskudd i henhold til dagens regelverk.
Tilskudd fra Innovasjon Norge inngår som en del av anskaffelseskostnad for varige driftsmidler

Note 20: Regnskap for anvendelse av omsetningsavgiften for morselskapet

OVERSIKT OVER DISPONERTE MIDLER

Mottatte midler	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Saldo midler til gode/skyldig pr 01.01	-148 582	-130 398
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til reguleringsvirksomhet	163 269	140 876
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til faglige tiltak	77 650	164 283
Sum mottatte midler	**92 337**	**174 761**

Forbrukte midler	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Faglige tiltak	195 708	190 460
Markedsregulering	59 099	132 883
Sum forbrukte midler	**254 808**	**323 343**
Midler til gode/skyldig	**162 470**	**148 582**

Mellomværende offentlige midler	Morselskap 2018	Morselskap 2017
Midler til gode/skyldig vedrørende markedsregulering og faglige tiltak	162 470	148 582
Til gode for trukne avgifter og tilskudd, samt korreksjoner mot tidligere perioder	153 988	30 308
Driftskredittlån	-350 000	-173 000
Sum	**-33 541**	**5 890**

Note 21: Transaksjoner med nærstående partner

Ytelser til ledende ansatte er omtalt i note 5, og mellomværende med konsernselskaper er omtalt i note 14. Nortura SA er et samvirkeforetak hvor andelseierne er leverandører til foretaket. I oppstillingen nedenfor tas transaksjoner med andelseierne ikke hensyn til.

KONSERNETS TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTER a) Salg av varer og tjenester	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
- Datterselskap	2 110 550	1 969 026	1 375 217	1 260 274
- Tilknyttede selskaper	778 020	703 200	302 354	251 267
Sum salg av varer og tjenester	**2 888 570**	**2 672 226**	**1 677 571**	**1 511 541**

b) Kjøp av varer og tjenester	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
- Datterselskap	2 110 550	1 969 026	567 739	411 434
- Tilknyttede selskaper	356 154	381 555	322 659	351 054
Sum kjøp av varer og tjenester	**2 466 704**	**2 350 581**	**890 398**	**762 489**

c) Nortura Konsernpensjonskasse	Konsern 2018	Konsern 2017	Morselskap 2018	Morselskap 2017
- Innskudd	60 000	130 000	60 000	130 000

Note 22: Usikre forpliktelser

Nortura har en sak gående med en leverandør om bygging av et anlegg der Nortura krever erstatning og prisavslag. Saken har vært oppe i tingretten og resultatet i dommen er at Nortura skal betale tilleggshonorar og saksomkostninger. Nortura har anket saken og mener at det er sannsynlighetsovervekt for at Nortura har en god sak. Nortura har avsatt for tilleggshonorar, men ikke saksomkostninger. Ankesaken er berammet til høst 2019.

BDO AS
Munkedamsveien 45
Postboks 1704 Vika
0121 Oslo

Uavhengig revisors beretning

Til årsmøtet i Nortura SA

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Nortura SA sitt årsregnskap.

Årsregnskapet består av:	Etter vår mening:
• Selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og • Konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.	• Er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter • Gir selskapsregnskapet et rettvisende bilde av den finansielle stillingen til Nortura SA per 31. desember 2018 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge • Gir konsernregnskapet et rettvisende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Nortura SA per 31. desember 2018 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsmelding, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at annen informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:
https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av tap er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets og konsernets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 13.februar 2019
BDO AS

Norunn Byrkjeland
Statsautorisert revisor

BDO AS, et norsk aksjeselskap, er deltaker i BDO International Limited, et engelsk selskap med begrenset ansvar, og er en del av det internasjonale nettverket BDO, som består av uavhengige selskaper i de enkelte land. Foretaksregisteret: NO 993 606 650 MVA.